

**Opettajan ojentamis- ja kurinpidolliset keinot ja  
oikeudet**  
**-kyselytutkimus viidennen vuoden luokanopettajaopiskelijoille**

Kasvatustiede  
pro gradu -tutkielma  
Turun yliopisto  
Opettajankoulutuslaitos, Rauman yksikkö

Laatija:  
Nella Leiskola

25.11.2025

Turku

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu  
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

**Oppiaine:** Kasvatustiede

**Tekijä(t):** Nella Leiskola

**Otsikko:** Opettajan ojentamis- ja kurinpidolliset keinot ja oikeudet- kyselytutkimus viidennen vuoden luokanopettajaopiskelijoille

**Ohjaaja(t):** Juli-Anna Aerila ja Timo Ruusuvirta

**Sivumäärä:** 62 sivua, 11 liitesivua

**Päivämäärä:** 25.11.2025

Tässä pro gradu -tutkielmassa kuvataan, miten valmistuvat ja työuransa pian aloittavat viidennen vuoden luokanopettajaopiskelijat tuntevat luokanopettajan perusopetuslaissa määritellyt oikeudet ja velvollisuudet ojentamis- ja kurinpidollisissa tilanteissa peruskoulussa. Lisäksi tutkimuksessa tarkastellaan, vaikuttavatko viidennen vuoden luokanopettajaopiskelijoiden välisiin laintulkintoihin sekä niissä ilmeneviin käsityseroihin heidän ikänsä tai aikaisempi opetuskokemus.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys kuvaa opettajan kasvatuksellisia vastuita, ojentamis- ja kurinpidollisia keinoja peruskoulussa sekä opettajankoulutukseen kohdistuvista haasteista osana juridiikan tuntemusta. Tutkimusaineiston muodostaa yksitoista (N=11) viidennen vuoden luokanopettajaopiskelijaa, jotka vastasivat keväällä 2025 Webropol-kyselylomakkeella toteutettuun kyselyyn. Aineiston analyysissä käytettiin määrällistä tutkimustyyppiä. Vastauksia tarkasteltiin keskiarvojen, keskihajontojen sekä yksilöllisen tarkastelun keinoin.

Tutkimustulokset osoittavat, että viidennen vuoden luokanopettajaopiskelijoiden juridinen osaaminen opettajan ojentamis- ja kurinpitokeinoihin sekä oppilaan oikeuksiin liittyvissä kysymyksissä oli kokonaisuutena melko hyvällä tasolla, mutta vaihteli huomattavasti eri osa-alueiden välillä. Suurimmalla osalla vastaajista oli vahva käsitys perusopetuslain keskeisistä kurinpitomenettelyistä, kuten jälki-istunnosta, oppitunnilta poistamisesta ja kirjallisesta varoituksesta. Sen sijaan oppilaan oikeuksia koskevissa väittämässä ilmeni huomattavaa epävarmuutta ja vastausten hajontaa. Tilanteet, jotka liittyvät opettajan toimivallan rajoihin sekä oppilaan oikeuksien samanaikaiseen turvaamiseen, vaikuttivat herättävän erityistä epäröintiä vastaajissa. Myös ikä ja opetuskokemus näyttivät olevan merkittävässä yhteydessä juridisen tietämyksen varmuuteen.

Tutkimuksen pieni otoskoko, mahdollinen otannan vinoutuneisuus sekä epäparametristen menetelmien käyttö rajoittavat tulosten yleistettävyyttä. Näin ollen tutkimuksen havainnot eivät ole suoraan yleistettävissä koko kohdejoukkoon, vaan ne tarjoavat ainoastaan suuntaa antavan kuvan tarkastellusta ilmiöstä.

**Avainsanat:** ojentamiskeinot, kurinpitokeinot, opettajaopiskelijat, perusopetus, perusopetuslaki

# Sisällysluettelo

<b>1</b>	<b>JOHDANTO</b>	<b>5</b>
<b>2</b>	<b>OPETTAJAT JURIDISEN VALLAN KÄYTTÄJINÄ</b>	<b>7</b>
<b>2.1</b>	<b>Opettajuus ammattina</b>	<b>7</b>
2.1.1	Opettajan vastuu kouluyhteisössä ja yhteiskunnassa	7
2.1.2	Opettajia huolestuttavat juridiset haasteet kouluyhteisössä	9
2.1.3	Ammatillinen autonomia ja pedagoginen harkintavalta	9
<b>2.2</b>	<b>Opettajan oikeudet ja velvollisuudet</b>	<b>10</b>
2.2.1	Perustuslaki	10
2.2.2	Perusopetuslaki ja hallinnon peruseriaatteiden asettamat velvoitteet	11
2.2.3	Virkamieslaki	12
<b>2.3</b>	<b>Opettajan etiikka ja ammatillinen vastuu</b>	<b>13</b>
2.3.1	Eettiset periaatteet ja harkinnan merkitys	14
<b>3</b>	<b>OJENTAMIS- JA KURINPIDOLLISET KEINOT KOULUISSA</b>	<b>17</b>
<b>3.1</b>	<b>Kurinpidon tavoitteet ja kasvatuksellinen merkitys</b>	<b>17</b>
<b>3.2</b>	<b>Ojentamis- ja kurinpitokeinot perusopetuksessa</b>	<b>18</b>
3.2.1	Kasvatuskeskustelu	18
3.2.2	Oppilaan luokasta poistaminen jäljellä olevan opetuksen ajaksi	19
3.2.3	Jälki-istunto	20
3.2.4	Opetuksen epääminen	21
3.2.5	Kotitehtävien suorittaminen valvonnanalaisesti	22
<b>3.3</b>	<b>Kurinpitorangaistukset ja niiden lailliset rajat</b>	<b>23</b>
3.3.1	Kirjallinen varoitus	23
3.3.2	Määräaikainen erottaminen	24
<b>3.4</b>	<b>Muilla keinoilla puuttuminen oppilaan käyttäytymiseen</b>	<b>25</b>
3.4.1	Oikeus ottaa haltuun oppilaan aineita tai esineitä	25
3.4.2	Oikeus tarkastaa oppilaan tavarat	27
3.4.3	Voimakeinojen käyttö ja väkivallan uhka	27
<b>4</b>	<b>MUUTTUVA OPETTAJANKOULUTUS JA OPETTAJUUDEN JATKUVA KEHITTYMINEN</b>	<b>29</b>
<b>5</b>	<b>TUTKIMUSONGELMAT</b>	<b>32</b>
<b>6</b>	<b>TUTKIMUSMENETELMÄT</b>	<b>33</b>
<b>6.1</b>	<b>Kysely tutkimusmenetelmänä</b>	<b>33</b>

6.2	Aineisto	34
6.3	Aineiston keruu	36
6.4	Aineiston analysointi	38
6.5	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	39
7	Tulokset	41
7.1	Opettajan oikeudet	41
7.2	Luokanopettajaopiskelijoiden kokemus opettajan oikeuksia koskevasta tietämyksestä	42
7.3	Laillisuus ohjaamis- ja kurinpidollisissa keinoissa	43
7.4	Luokanopettajaopiskelijoiden tuntemus lainmukaisista ohjaamis- ja kurinpidollisista keinoista	47
7.5	Luokanopettajaopiskelijoiden ojentamis- ja kurinpitotoimia koskevan tietämyksen profilointi	51
7.6	Vastausten erot iän ja opetuskokemuksen mukaan	53
8	Pohdinta	55
8.1	Johtopäätökset	55
8.2	Jatkotutkimusehdotukset	56
	Lähteet	58
	Liitteet	63
	Liite 1. Kyselylomake	63
	Liite 2 Tutkittavien vastaukset	70

# 1 JOHDANTO

Kouluympäristö on tärkeässä osassa lapsen ja useiden aikuisten jokapäiväistä elämää. Koulu määrittelee niin oppilaiden kuin myös opettajien, koulun muun henkilökunnan ja oppilaiden huoltajien elämää. Tästä syystä on tärkeää, että koulu on paikkana sellainen, jossa viihdytään, koetaan yhteenkuuluvuuden tunnetta ja iloa sekä ennen kaikkea sen tulee olla paikka, joka on toimiva kaikille siellä työskenteleville. (Hakalehto-Wainio, 2010, 39.) Perusopetuslaissa §2 (628/1998) kuvaillaan perusopetuksen tavoitteena olevan oppilaiden kokonaisvaltaisen kasvun edistämistä kohti ihmisyyttä sekä vastuullista ja eettistä yhteiskunnan jäsenyyttä. Samalla koulun tulee pyrkiä tarjoamaan oppilaille elämän kannalta keskeisiä tietoja ja taitoja.

Opettajan ammattijärjestö OAJ (2024) määrittelee verkkosivuillaan opettajan oikeuksia ja velvollisuuksia erilaisissa kurinpidollisissa tilanteissa. Heidän mukaansa kettään ei tule velvoittaa sietämään häirintää, väkivaltaa tai niiden uhkaa työssä tai opiskelun yhteydessä. Jokaisella opetusalan työnantajalla on velvollisuus ylläpitää ajantasaisia, yhteistoiminnassa laadittuja suunnitelmia ja menettelyohjeita, jotka määrittävät selkeästi, miten erilaisissa häirintä-, kiusaamis- ja väkivaltatilanteissa toimitaan. Näissä ohjeissa on eriteltävä sekä opettajan toimintatavat oppilaisiin liittyvissä tilanteissa että työnantajan menettely henkilöstöön kohdistuvan häirinnän ja väkivallan osalta. Lisäksi on varmistettava, että henkilöstöllä on helppo ja vaivaton mahdollisuus ilmoittaa tällaisista tilanteista työnantajalle. Mikäli olosuhteet sitä edellyttävät, työnantajan on ryhdyttävä toimenpiteisiin opettajien työturvallisuuden parantamiseksi. Koulu yhteisössä on myös sovittava käytännöistä, joiden mukaisesti toimitaan arjen tilanteissa eri oppilasryhmien ja opetustilojen osalta, jotta turvallinen ja työrauhaa tukeva ympäristö voidaan taata kaikille. (Opettajan ammattijärjestö OAJ 2024.)

Perusopetuslaki säätelee kurinpitoa melko tarkasti, mutta vain osa kurinpitotoimista on laissa kuvattu yksityiskohtaisesti. Selkeimmin määriteltyjä ovat määräaikainen erottaminen ja oppilaan tavaroiden tarkastaminen. Sen sijaan esimerkiksi kirjallinen varoitus, jälki-istunto sekä oppilaan poistaminen luokasta on säädetty väljemmin, jättäen tulkinnanvaraa käytännön toteutukseen. Erityisen tarkkaa huolellisuutta vaaditaan tilanteissa, joissa kurinpitotoimi, kuten koulupäivän jälkeinen rangaistus, rajoittaa oppilaan perusoikeuksia. Tällöin menettelyjen on noudatettava hallinnon oikeusperiaatteita ja hyvää hallintotapaa. Lisäksi ennen rangaistuksen määräämistä tulisi kiinnittää huomiota yksittäistapauksen taustatekijöihin, kuten tekojen kokonaisuuteen tai oppilaan henkilökohtaisiin olosuhteisiin, esimerkiksi terveydellisiin seikkoihin, jotka voivat vaikuttaa seuraamuksen arviointiin. (Sirén 2023, 68.)

Kurinpitokeinojen soveltaminen edellyttää opettajalta usein hienovaraista harkintaa tilanteissa, joissa on punnittava sekä ojennettavan oppilaan että muun oppilasryhmän etua. Opetusta koskevissa säädöksissä ja ohjeistuksissa korostetaan, että vastuu työrauhan ylläpitämisestä kuuluu koko kouluyhteisölle, ei yksinomaan yksittäiselle opettajalle. Jotta oppilaalle perustuslain nojalla turvattu oikeus opetukseen voisi toteutua asianmukaisesti, koulussa ei tule sallia työrauhaa heikentävien ilmiöiden yleistymistä tai niiden sietokynnyksen nousua liian korkeaksi. Mikäli näin kuitenkin tapahtuu, vaarana on, että esimerkiksi musiikin kuuntelu tai muu epäasiallinen käyttäytyminen oppitunneilla alkaa vähitellen näyttäytyä hyväksyttävänä ja osana normaalia luokkahuonekäyttäytymistä. (Hakalehto- Wainio 2010, 53–54.) Toivasen (2024) tutkimuksessa todetaan, että oppilaat turvautuvat häiritsevään käyttäytymiseen harvemmin silloin, kun he kokevat olevansa arvostettuja ja tulevansa aidosti nähdyiksi ja kuulluiksi. Opettajien mukaan työrauhaa vahvistaa erityisesti se, että oppilaat tuntevat olonsa turvallisiksi ja hyväksytyiksi luokassa, mikä rohkaisee heitä olemaan omia itsejään ilman tarvetta hakea huomiota negatiivisen toiminnan kautta.

Tämä tutkimus liittyy ajankohtaiseen keskusteluun opettajien oikeuksista, sillä viime vuosina on käyty aktiivista keskustelua oppilaiden tietoisuudesta omista oikeuksistaan. Tämän tutkimuksen tavoitteena on pyrkiä vastavuoroisesti selvittämään, kuinka hyvin pian valmistuvat opettajat tuntevat omat oikeutensa oppilaita kohtaan, erityisesti tilanteissa, joissa he joutuvat käyttämään ojentamis- ja kurinpidollisia keinoja oppilaisiin.

## 2 OPETTAJAT JURIDISEN VALLAN KÄYTTÄJINÄ

### 2.1 Opettajuus ammattina

#### 2.1.1 Opettajan vastuu kouluyhteisössä ja yhteiskunnassa

Opettajuus voidaan ymmärtää käsityksenä opettajan yhteiskunnallisesta tehtävästä ja vastuusta. Opettajan ammattia voidaan tarkastella professiona, mikä avaa näkökulman sen erityisluonteisuuteen suhteessa muihin ammatteihin. Opettajan työ on Suomessa poikkeuksellisen selkeästi säädelty sekä kelpoisuusvaatimusten että koulutusrakenteiden osalta, mikä vahvistaa sen asemaa säädeltyinä asiantuntija-ammattina. Perusopetuslaissa 2 § määrittellään opettajan tehtäväksi opettaa ja kasvattaa lapset ja nuoret oman aikansa yhteiskuntaan. Opettajilla katsotaan myös olevan sellaista pedagogista, kasvatuksellista ja yhteiskunnallista asiantuntijuutta, joka perustuu tieteelliseen tietoon ja ammatilliseen kokemukseen eikä siten ole kaikkien saavutettavissa ilman asianmukaista koulutusta ja perehtyneisyyttä. Opettajat itse korostavat usein ammattinsa eettistä ulottuvuutta ja perustehtävän yhteiskunnallista merkitystä: opetustyötä tehdään lasten ja nuorten kasvun, oppimisen ja hyvinvoinnin edistämiseksi sekä yhteiskunnan kestäväns tulevaisuuden rakentamiseksi. Myös yhteiskunnan odotukset heijastavat tätä näkemystä, sillä opettajiin kohdistuu vahvaa luottamusta ja oletusta vastuullisesta toiminnasta julkisen tehtävän toteuttajina. (Luukkainen 2004, 20, 22.) Useat tutkijat ja opetustyössä toimivat ammattilaiset korostavat myös sitä, miten opettajan työ on nykyisin aiempaa vaativampaa ja monimutkaisempaa (Willman 2000, 107).

Palvelussuhteeseen liittyvä vastuu tarkoittaa työntekijän tai virkamiehen tehtäviin ja toimintaan kohdistuvia velvoitteita. Vastuu voi sisältää monenlaisia vaatimuksia, mutta tässä yhteydessä keskityn pääasiassa juridiseen eli oikeudelliseen vastuuseen, joka perustuu lainsäädäntöön tai muihin voimassa oleviin sääntöihin ja normeihin. Vastuun huomioon ottaminen sekä oppilaitoksen turvallisuuden ja toimintatapojen kehittäminen ovat jatkuvia prosesseja, jotka tulee integroida päivittäiseen työhön ja henkilöstön täydennyskoulutukseen. Asemaan perustuva vastuu on usein vaativin vastuulaji, sillä se edellyttää esimieheltä, kuten rehtorilta, ohjaavaa, tukevaa ja kannustavaa otetta alaisten työskentelyyn. (Suopohja & Liusvaara 2009, 72–74.)

Kajamaan, Hökän ja Vähäsantasen (2025) Jatkuva oppiminen – todellisuutta, toiveita ja vaateita-tekstissä korostetaan, että jatkuva oppiminen ei voi olla yksilön yksinomaisella vastuulla, vaan sen edellytyksenä on oppimista tukevien rakenteiden ja järjestelmien toimivuus. Yhteiskunnallisten ja koulutuksellisten rakenteiden tulee tarjota joustavia koulutuspolkuja, työelämässä tapahtuvaa osaamisen kehittämistä tukevia ratkaisuja sekä sellaisia toimintatapoja, jotka tunnistavat oppimisen

yhteiskunnallisena ja kollektiivisena tehtävänä. Jatkuva oppiminen on tiiviisti yhteydessä toimijuuteen, jolla tarkoitetaan yksilön kokemusta omasta vaikutusmahdollisuudestaan osaamisensa ja tulevaisuutensa muovaajana. Lisäksi jatkuva oppiminen rakentuu sosiaalisesti vuorovaikutuksessa muiden kanssa, mikä edellyttää yhteistyötä, resurssien jakamista sekä tietojen ja taitojen jakamiseen perustuvaa yhteistä kehittämistä. (Kajamaa ym. 2025, 146.)

Koululta ja opettajilta odotetaan yhteiskunnassa merkittäviä suorituksia, ja peruskoulujärjestelmä asettaa lainsäädännön ja opetussuunnitelmien kautta yhä laajempia tavoitteita sen toteuttamiseksi (Niemi 1998, 13). Viime vuosina koulutukseen on kohdistunut kasvavia paineita osoittaa tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta. Julkisessa keskustelussa koulua ja koulutusjärjestelmää kritisoidaan toisinaan siitä, etteivät ne ole vastanneet niihin kohdistettuihin odotuksiin. Koulutus esitetään usein ratkaisuna lähes kaikkiin yhteiskunnallisiin ongelmiin, vaikka samalla jää vähälle huomiolle se, että koulutuksella on myös merkittäviä yksilöllisiä ja inhimillisiä vaikutuksia, joita ei voida mitata yksinomaan taloudellisin tai yhteiskunnallisin mittarein. (Jokinen & Luoma-Keturi 2006, 65.)

Opettajan ammatti on luonteeltaan poliittinen, koska koulu heijastaa ja tuottaa yhteiskunnan arvoja, normeja ja rakenteita. Nyky-yhteiskunnan monimutkaistuminen on tehnyt opettajan työstä aiempaa vaativampaa ja monimuotoisempaa. Aiemmin opettajan ammatti-identiteetti rakentui pitkälti valmiina yhteiskunnan tarjoamien selkeiden odotusten varaan: koulun päätehtäväksi ymmärrettiin tiedon välittäminen, ja opettajan rooli oli suhteellisen yksiselitteinen. Tuolloin koulutusta arvostettiin laajasti, eikä opettajan ammatillista asemaa juurikaan kyseenalaistettu. (Stenberg 2011, 53–54.) Nykyään monet opettajista kokevat olevansa opetushenkilön lisäksi oppilaille sosiaalityöntekijöitä, psykoterapeutteja tai poliiseja (Hakalehto-Wainio 2012, 108).

Nykykoulua voidaan kuvata jatkuvasti muuttuvaksi ja ulkoisten paineiden muovaamaksi toimintaympäristöksi. Syrjäläisen ja Värriin (2004) mukaan tähän on kaksi keskeistä syytä. Ensinnäkin opettajilta odotetaan nykyisin laaja-alaista asiantuntijuutta, joka ulottuu pedagogiikan lisäksi kasvatukseen, sosiaalisiin tilanteisiin, oppilaiden hyvinvoinnin tukemiseen sekä yhteiskunnallisten ilmiöiden ymmärtämiseen. Toiseksi koulun toiminta on yhä enemmän kasvatustieteellisesti ohjattua, mikä näkyy jatkuvina kehittämisvaatimuksina, koulutuksiin osallistumisena ja oman työn reflektointina. Lisäksi tiedon hankinta on muuttunut, sillä oppilaat saavat paljon tietoa koulun ulkopuolelta esimerkiksi mediasta ja internetistä, mikä haastaa koulun perinteisen aseman tiedon ensisijaisena lähteenä. Tämän seurauksena koulu joutuu jatkuvasti ponnistelemaan pysyäkseen yhteiskunnallisen muutoksen mukana. (Stenberg 2011, 54.) Näiden edellä mainittujen lisäksi myös yhteiskunnalliset muutokset, jotka joko parantavat tai heikentävät ihmisten elinolosuhteita, heijastuvat suoraan koulujen arkeen. Myös erilaisten ongelmien kerääntyminen ja alueellisen jakautumisen vaikutukset sosio-ekonomisen rakenteen mukaan näkyvät koulun toiminnassa (Rautiainen 2005, 120).

## 2.1.2 Opettajia huolestuttavat juridiset haasteet kouluuyhteisössä

Opettajan juridinen vastuu määrittyy opetustoimintaa koskevan lainsäädännön, normien ja opetussuunnitelmien kautta, jotka ohjaavat työn ulkoisia rakenteita ja sisältöjä (Opetusalan ammattijärjestö OAJ, 1998, 74). Hakalehto-Wainio (2012) toteaa, että opetustoimen henkilöstö kohtaa usein juridiikkaan liittyvää pelottelua koulutustilanteissa. Tämä liittyy osittain siihen, että virkavastuuta käytetään myös varoittavana keinona. Kun opettaja joutuu tekemisiin oikeudellisten kysymysten kanssa, hänen toimintansa voi ohjautua pyrkimyksestä välttää rikosoikeudellinen tai vahingonkorvausoikeudellinen vastuu. (Hakalehto- Wainio 2012, 22.)

Koulutustilanteissa on havaittu, että opetustoimen vastuuhenkilöitä, kuten rehtoreita ja opettajia, huolestuttavat erityisesti oppilaiden valvonta, vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö, salassapitosäännökset, koulun järjestyssääntöjen soveltaminen, työrauhan ylläpitäminen sekä kurinpito. Lisäksi opettajia askarruttavat tilanteet, joissa häiritseviä tavaroita tai esineitä joudutaan poistamaan oppilailta. (Hakalehto- Wainio 2012, 22–23.) Vuonna 2025 voimaan tuli laki 29§ (23.5.2025/245), jonka mukaan oppilas ei saa käyttää puhelinta tai muuta mobiililaitetta oppitunnin aikana lukuun ottamatta niiden käyttöä opettajan luvalla oppimistarkoitukseen taikka rehtorin tai opettajan luvalla henkilökohtaiseen terveydenhoitoon.

## 2.1.3 Ammatillinen autonomia ja pedagoginen harkintavalta

Opettajan autonomia liittyy keskeisesti ojentamis- ja kurinpitokeinojen käyttöön, sillä ammatillinen itseohjautuvuus edellyttää yksityiskohtaista ymmärrystä opettajalle säädetyistä toimivaltuuksista ja niiden lainmukaisesta soveltamisesta. Autonomialla tarkoitetaan sisäistä vapautta, itsemääräämistä eli vapautta ja taitoa tehdä itsenäisiä päätöksiä (Airaksinen 1998, 7). Alun perin autonomian käsite tulee kreikan kielen sanoista itsensä hallitseminen ja itsemääräämisoikeus, jota on alun alkaen käytetty vain poliittisessa merkityksessä. Vasta myöhemmin autonomia- sanaa on käytetty kuvaamaan myös yksilöllisenä ominaisuutena (Kohonen 2009, 14.) Opettajan ammatillinen autonomia, eli hänen henkilökohtainen päätösvaltansa ja siihen liittyvä vastuun kantaminen, on viime vuosien merkittävien koulutus- ja yhteiskunnallisten muutosten myötä noussut aiempaa voimakkaammin tarkastelun kohteeksi. Ammatillinen autonomia merkitsee rajattua itsenäisyyttä työssä ja kytkeytyy siten väistämättä laajoihin eettisiin ja poliittisiin kysymyksiin. Se sisältää sekä oikeuden käyttää asiantuntijuuteen perustuvaa harkintaa että velvollisuuden toimia asetettujen säädösten ja ammatillisten periaatteiden rajaamissa puitteissa. (Leino & Leino 1997, 88.)

Opettajille annettu ammatillinen autonomia ja heidän asiantuntijuuteensa kohdistuva luottamus ovat osaltaan johtaneet toimintakulttuuriin, jossa työskentely painottuu yksilökeskeisyyteen ja eriytyneeseen työntekoon (Stenberg 2011, 53). Koulutusjärjestelmää ohjaavat yleiset tavoitteet, kuten lait ja asetukset, rajaavat opettajan työtä vain osittain, sillä ne sisältävät tulkinnanvaraa ja edellyttävät ammatillista harkintaa. Tämän vuoksi oppilaitoksilla ja opettajilla on edelleen merkittävä toiminnallinen autonomia. Opettajan autonomia ei kuitenkaan ulotu opetussuunnitelman sisältöjen valintaan siinä määrin, että hän voisi päättää, mitkä tavoitteet tai sisällöt toteutetaan ja mitkä ohitetaan, sillä opetussuunnitelman perusteiden noudattaminen kuuluu aina opettajan velvollisuuksiin. (Leino & Leino 1997, 90.)

Opettajien ammatillinen autonomia on ollut rajattua erityisesti siksi, että heidän työnsä on pitkälti sidottu ulkopuolelta määrättyihin tavoitteisiin, opetussuunnitelmiin ja hallinnollisiin linjauksiin. Tämä on tarkoittanut sitä, että opettajat eivät ole aina voineet tehdä pedagogisia ratkaisuja pelkästään oman tieteellisen asiantuntijuutensa ja pedagogisen harkintansa pohjalta, vaan heidän työtään on ohjattu myös hallinnollisin käskyin ja standardein. (Airaksinen 1998, 9–10.)

Viime vuosikymmeninä koulutusjärjestelmässä on tapahtunut myös merkittävä vallan jakautumisen muutos. Kodin ja koulun yhteistyön korostuminen on lisännyt huoltajien vaikutusmahdollisuuksia koulun toimintaan. Samanaikaisesti oppilaiden osallisuutta ja itseohjautuvuutta korostavat pedagogiset suuntaukset ovat lisänneet heidän toimijuuttaan oppimisprosessissa. Tämä kehitys on muuttanut opettajan roolia perinteisestä tiedonjakajasta oppimisprosessin ohjaajaksi tai fasilitaattoriksi. Opettajan auktoritatiivinen asema on näin monilta osin kaventunut, ja opettajuus näyttäytyy nykyisin yhä enemmän neuvottelevana ja vuorovaikutteisena ammatillisena toimintana, jossa opettajan tarjoama ohjaus on ehdollista ja riippuu siitä, missä määrin oppija tai huoltaja on valmis sitä vastaanottamaan. (Airaksinen 1998, 10.)

## **2.2 Opettajan oikeudet ja velvollisuudet**

### **2.2.1 Perustuslaki**

Suomen yhteiskunnallinen sääntely perustuu nykyisin laaja-alaisesti kirjallisiin normeihin, jotka ohjaavat lähes kaikkia yhteiskunnan osa-alueita. Yhteiskunnan toimintaa ohjaava oikeudellinen sääntely ilmenee pääosin kirjallisessa muodossa annetuissa laeissa, asetuksissa sekä niitä täydentävissä alemman asteisissa säädöksissä. (Suopohja & Liusvaara 2009, 44.)

Perustuslaissa (731/99, 1.3.2000) määritellään, että julkisen vallan käyttö tulee perustua lakiin. Kaikessa julkisessa toiminnassa oikeusvaltiossa, kuten opetuksessa on noudatettava tarkasti lakia (2 § 3 mom.). Julkinen toiminta on ymmärrettävä laaja-alaisesti, sillä se käsittää kaiken julkisen vallan käyttöön rinnastettavan toiminnan. Määritelmä ulottuu varsinaisten viranomaisten lisäksi myös muihin toimijoihin silloin, kun niille on uskottu julkisia hallintotehtäviä. (Suopohja & Liusvaara 2009, 45.)

Sääntely konkretisoi opettajan oikeudellisen vastuun osana julkista hallintoa ja heijastaa perustuslain 2 §:n mukaista oikeusvaltioperiaatetta, jonka mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Opettajan ammattieettiset velvoitteet eivät siten rajoitu pedagogisiin ratkaisuihin, vaan ne ulottuvat myös julkisen vallan huolelliseen ja lainmukaiseen käyttöön kouluyhteisön arjessa. (Perustuslaki 2§, 118 §.)

## 2.2.2 Perusopetuslaki ja hallinnon peruseriaatteiden asettamat velvoitteet

Hallintoa ohjaa ensisijaisesti laillisuusperiaate, jonka mukaan viranomaisten on toimittava voimassa olevan lainsäädännön ja normien mukaisesti. Sen lisäksi hallinnossa noudatetaan joukkoa vakiintuneita yleisiä periaatteita, joita pidetään osana hyvän hallinnon perustaa. Näitä periaatteita ei välttämättä ole kirjattu yksittäisiin säädöksiin, vaan ne perustuvat oikeustieteelliseen tulkintaperinteeseen ja käsitykseen oikeudenmukaisesta viranomaistoiminnasta. Niiden tehtävänä on ohjata päätöksentekoa erityisesti tilanteissa, joissa lainsäädäntö jättää viranomaiselle, esimerkiksi opettajalle tulkinnan ja harkinnan mahdollisuuksia. (Suopohja & Liusvaara 2009, 48.)

Hallinnolliset normit voidaan jakaa kahteen päätyyppiin: vapaaseen harkintaan perustuviin normeihin ja sidottua harkintaa edellyttäviin normeihin. Ensiksi mainituissa toimijalla on mahdollisuus valita useista lainmukaisista toimintatavoista, kun taas sidotussa harkinnassa ratkaisu määräytyy suoraan säädösten perusteella ilman mahdollisuutta poiketa niistä. Opetustoimessa esiintyy molempia normityyppisiä, minkä vuoksi säädösten soveltaminen edellyttää huolellista normiluonteen arviointia. Käytännön työssä on siksi aina selvitettävä, onko kyse ehdottomasti noudatettavasta oikeusnormista vai ohjaavasta periaatteesta, joka suuntaa harkintaa mutta ei sido oikeudellisesti samalla tavoin. Virkamies, kuten opettaja ei toimi virassaan henkilökohtaisen vallan perusteella, vaan käyttää ainoastaan sitä julkista toimivaltaa, joka hänelle on lain ja virka-aseman nojalla delegoitu. (Suopohja & Liusvaara 2009, 48–49, 51.)

Opetustoimintaa ohjaavien lakien, asetusten ja muiden säädösten ensisijainen tarkoitus on turvata toimialalle asetettujen tavoitteiden saavuttaminen. Ne sisältävät erilaisia ohjeita ja määräyksiä liittyen

opetuksen järjestämiseen, organisaation toimintaan sekä toimintatapoihin ja menettelyihin. Näillä säännöillä on kuitenkin merkitystä myös oikeudellisen vastuun arvioinnissa, kun joudutaan jälkikäteen selvittämään, kuka on vastuussa mahdollisista virheistä tai vahingoista. Arvioinnissa tarkastellaan esimerkiksi, kuka on ylittänyt toimivaltansa tai laiminlyönyt tehtävänsä. Lähtökohtana pidetään, että opettaja tai rehtori, joka on noudattanut voimassa olevia ohjeita ja määräyksiä, ei ole vahingon vastuussa, koska hän on täyttänyt velvollisuutensa virkatehtävässään. (Suopohja & Liusvaara 2009, 68–70.)

### 2.2.3 Virkamieslaki

Julkisoikeudellisiin palvelussuhteisiin liittyvistä oikeuksista, velvollisuuksista ja vastuista on perinteisesti säädetty valtion virkamiehiä koskevassa lainsäädännössä, joka on muodostanut perustan myös kunnallisten palvelussuhteiden järjestelmälle. Opetustoimessa yksityisten oppilaitosten henkilöstöä on eri aikoina säännelty valtion virkamieslakien soveltamisen kautta niin sanotusti "soveltuvin osin". Näin ollen voidaan todeta, että virkamiesoikeus laajassa merkityksessä on muodostanut ja muodostaa edelleen perustan virkasuhteisen opetushenkilöstön vastuulle. (Suopohja & Liusvaara 2009, 66.)

Opettaja vastaa virkatoimiensa lainmukaisuudesta. Mikäli opettajan tai muun julkista hallintotehtävää hoitavan henkilön toiminta tai laiminlyönti on lainvastainen ja aiheuttaa oikeudenloukkauksen tai vahinkoa, asianosaisella on oikeus vaatia rangaistusta sekä vahingonkorvausta lain mukaisesti (Laki julkisyhteisöjen virkamiesvastuusta 4.11.2011/1112).

Henkilön palvelussuhteen laji ei kuitenkaan ratkaise rikosoikeudellisen vastuun syntymistä, sillä oikeudelliset seuraamukset eroavat yleensä vain lievemmissä vastuutilanteissa riippuen siitä, sovelletaanko virkamieslakia, kunnallista viranhaltijan palvelussuhdeturvaa tai työsopimuslakia. Vakavissa vastuutilanteissa arviointi perustuu sen sijaan aina rikos- ja vahingonkorvauslainsäädäntöön, ja tällöin palvelussuhteen laji ei määritä seuraamusten luonnetta. (Suopohja & Liusvaara 2009, 66.)

## 2.3 Opettajan etiikka ja ammatillinen vastuu

Arjen etiikka viittaa kykyyn ohjata omaa toimintaansa sisäistettyjen arvojen, kokemusten ja harkinnan perusteella. Se edellyttää itsetietoisuutta ja reflektiivisyyttä, eli taitoa tarkastella omia ratkaisujaan kriittisesti ja suhteuttaa ne eettisiin periaatteisiin. Ammatillisessa toiminnassa lainsäädäntö, asetukset ja muut normit luovat ulkoiset reunaehdot, mutta ne eivät yksin riitä turvaamaan eettisesti kestäväää toimintaa. Ammattietiikka ei perustu ulkoiseen valvontaan tai pakkoon, vaan se tarkoittaa asiantuntijan vapaaehtoista sitoutumista toimimaan vastuullisesti ja johdonmukaisesti omien eettisten periaatteidensa mukaisesti, ilman ulkoisen palkkion odotusta tai rangaistuksen pelkoa. (Lindqvist 1998, 15.)

Opettajan eettisiä periaatteiden yksi lähtökohta on YK:n ihmisoikeusjulistuksen artikla 26, jossa kuvaillaan, jokaisella olevan oikeus opetukseen ihmisoikeuksia ja perusvapautta kunnioittaen ja persoonaa vahvistaen (YK ihmisoikeusjulistus, artikla 26). Ammattietiikan tarve korostuu nyky-yhteiskunnassa, sillä perinteiset toimintaa ohjaavat normit, kuten vakiintuneet käytännöt ja lainsäädäntö eivät enää yksinään riitä vastaamaan koulutyön monimutkaistuviin tilanteisiin. Opettajan työ on luonteeltaan eettisesti latautunutta, koska siihen sisältyy vastuu oppilaiden kokonaisvaltaisesta kasvun tukemisesta sekä heidän ohjaamisestaan kohti yhteiskunnan jäsenyyttä. Näin opettajan rooli on samanaikaisesti sekä yksilöä huomioiva että yhteisöä palveleva. (Airaksinen 1998, 5–6.)

Opettajan ammatin perustana on vahva arvopohja, joka oikeuttaa ja suuntaa ammatillista toimintaa. Tehtävään sisältyy myös vallankäyttöä, sillä opettajalla on koulutuksensa ja pätevyytensä kautta myönnetty valtuutus ohjata oppimista ja tehdä kasvatuksellisia ratkaisuja. Ammatti muodostaa omat rajansa muun muassa koulutuksen, pätevyyksien ja toimintaa säätelevien normien kautta. Toisin kuin esimerkiksi lääketieteen alalla, jossa ammatillinen rajaaminen on hyvin tiukkaa, opetusalaalla tämä raja ei ole yhtä vahva, sillä koulussa toimii myös henkilöitä, joita kutsutaan epäpäteviksi opettajiksi ja joilla ei ole tehtävään vaadittavaa tutkintoa. Tämä ilmiö heijastaa opetuksen professionaalisuuden osittaista haavoittuvuutta suhteessa muihin säädeltyihin ammatteihin. (Airaksinen 1998, 6–7.)

Koulun henkilöstöllä on oikeudellinen velvollisuus varmistaa, että oppilaiden oikeudet toteutuvat koulupäivän aikana. Tämä edellyttää ongelmien tunnistamista ja selvittämistä sekä asian ilmoittamista esimiestaholle, mikäli omat valmiudet eivät riitä sen asianmukaiseen käsittelyyn. (Hakalehto-Wainio 2012, 109–110.) Opettajan työtä voidaan pitää eettisenä asiantuntijuutena, jossa päätökset perustuvat sekä osaamiseen että eettisiin periaatteisiin (Hakalehto-Wainio 2012, 109). Ammatillisen toiminnan eettinen kestävyys rakentuu sekä asiantuntijuudelle että työn arvo- ja normiperustalle, joista kumpikaan ei voi korvata toista. Pelkät hyvät aikomukset eivät riitä, jos ammatillinen osaaminen on puutteellista, eikä toisaalta tekninen pätevyys oikeuta toimimaan ilman eettistä harkintaa. Tämän

vuoksi oman ammattitaidon jatkuva ylläpitäminen ja kehittäminen on olennainen osa opettajan ammattietiikkaa. (Opetusalan ammattijärjestö OAJ, 1998, 74.)

Perinteisesti opettajaa on pidetty moraalisesti ja laillisesti vastuullisena opetuksestaan. Tämä vastuu ulottuu jo tapahtuneisiin tilanteisiin ja perustuu odotuksiin, joita kohdistuu opettajan persoonaan ja hänen toimintaansa työyhteisössä. Vastuuta on kuitenkin vaikea tarkasti määritellä, minkä vuoksi huonoista oppimistuloksista harvoin seuraa oikeudellisia seuraamuksia. Opettajalla on toki laillinen vastuu, mutta se rajoittuu virkaan liittyvään lainsäädännölliseen velvollisuuteen ja tulee kyseeseen vain, jos hän syyllistyy lainvastaiseen toimintaan. (Leino & Leino 1997, 95–96.) Tirri (1998) kuvaa tutkimuksessaan, että ratkaistessaan kouluelämän ristiriitilanteita opettajaa ohjaavat usein tietyt periaatteet, joiden mukaan hän toimii eri osapuolten etujen joutuessa keskinäiseen konfliktiin. Opettajat raportoivat noudattaneensa erityisesti oppilaan edun periaatetta, joka ohjasi heitä asettamaan oppilaan hyvinvoinnin etusijalle suhteessa esimerkiksi koulun tai opettajakollegoiden oikeuksiin ja tarpeisiin. (Tirri 1998, 24.)

### 2.3.1 Eettiset periaatteet ja harkinnan merkitys

Puheenvuoro opettajan ammattietiikasta (1998) teoksessa kuvaillaan opettajan ammattieettisten periaatteiden taustalla olevat arvot, jotka ohjaavat opettajan toimintaa ja päätöksentekoa koulun arjessa. Näitä arvoja ovat ihmisarvo, totuudellisuus, oikeudenmukaisuus ja vapaus. (Opetusalan ammattijärjestö OAJ, 1998, 75.)

Ihmisarvo on opettajan toiminnan lähtökohta. Jokaisen oppilaan ihmisarvo on kunnioitettava riippumatta hänen iästään, sukupuolestaan, uskonnostaan, alkuperästään, mielipiteistään tai kyvyistään. Tämä arvopohja ohjaa opettajaa rakentamaan turvallisen ja arvostavan ilmapiirin, jossa jokainen oppilas voi osallistua opetukseen ja kehittyä omien edellytystensä mukaisesti. Totuudellisuus on keskeinen osa opettajuutta, sillä opettajan tehtävänä on ohjata oppilaita kohtaamaan todellisuus rehellisesti ja realistisesti. Rehellisyys itseä kohtaan sekä avoimuus ja totuudenmukaisuus vuorovaikutuksessa oppilaisiin, huoltajiin ja kollegoihin luovat pohjan luottamukselliselle suhteelle, joka on välttämätön oppimisen ja kasvun tukemiseksi. Oikeudenmukaisuus ilmenee taas opettajan työssä siinä, että oppilaita arvioidaan ja kohdellaan tasapuolisesti. Oikeudenmukaisuuteen kuuluu syrjinnän ja suosimisen välttäminen sekä oppilaan kuulemisen mahdollistaminen ristiriitilanteissa. Se ohjaa opettajaa tekemään päätöksiä, jotka ovat sekä yksittäisen oppilaan että koko kouluyhteisön

näkökulmasta perusteltuja. Vapaus puolestaan tarkoittaa opettajan oikeutta omaan arvomaailmaansa ja harkintaansa opetustyössä. Tämä vapaus kytkeytyy kuitenkin opetuksen perustehtävään ja siihen liittyvään normistoon, mikä edellyttää, että opettaja osaa asettaa toiminnalleen asianmukaisia rajoja. Kaikessa toiminnassa lähtökohtana on oppilaan vapauden ja ihmisarvon kunnioittaminen, mikä mahdollistaa oppilaan kokonaisvaltaisen kasvun ja hyvinvoinnin edistämisen. (Opetusalan ammattijärjestö OAJ, 1998, 75.)

Opetusalan ammattijärjestö OAJ (2024) kuvailee opettajan ammattieettisiä periaatteita. Opettajan eettiset periaatteet muodostavat kokonaisuuden, jossa korostuvat vastuu, oikeudenmukaisuus ja kunnioitus eri tasoilla opettajan työssä. Opettaja sitoutuu oman työnsä normistoon ja ammattieettisiin periaatteisiin, hoitaa tehtävänsä vastuullisesti, kehittää ammattitaitoaan ja arvioi jatkuvasti omaa toimintaansa. Työtään hän tekee omalla persoonallaan, ja sen kehittäminen sekä hoitaminen ovat hänen sekä oikeutensa että velvollisuutensa. Työssään opettajalla on oikeus tulla kohdelluksi oikeudenmukaisesti. Samalla opettaja suhtautuu oppijoihin yksilöinä, kunnioittaa heidän oikeuksiaan ja kohtelee heitä inhimillisesti sekä oikeudenmukaisesti. Hän pyrkii ymmärtämään oppijan lähtökohtia, ajattelua ja mielipiteitä, käsittelee hienotunteisesti yksityisyyteen ja persoonaan liittyviä asioita sekä erityisesti huolehtii niistä oppijoista, jotka tarvitsevat lisäsuojaa ja huolenpitoa. (Opetusalan ammattijärjestö OAJ 2024.)

Opettajan ei tule hyväksyä kiusaamista tai toisen hyväksikäyttöä, ja hänen tehtävänä on ohjata oppijoita yhteistyöhön ja vastuulliseksi jäseneksi yhteiskunnassa, rakentaa luottamusta ja hyviä ihmissuhteita. Opettaja arvostaa myös työyhteisöään, kunnioittaa kollegoitaan ja pyrkii yhdistämään voimavaroja sekä löytämään tasapainon oman autonomiansa ja yhteisön tarpeiden välillä. Yksilöllisyyden hyväksyminen, ymmärtäminen ja keskinäinen tuki ovat keskeisiä työyhteisön eettisiä periaatteita. Laajemmin opettajan työ liittyy yhteiskuntaan. Opettajan mahdollisuus toimia ja kehittyä ammatillisesti riippuvat paitsi omasta sitoutumisesta, myös opetukseen ja koulutukseen osoitetuista resursseista. Opettaja edistää kasvatuksen ja oppimisen mahdollisuuksia ja toimii ennen kaikkea oppijan oikeuksien ja etujen valvojana, kasvattaen samalla oppijaa demokraattisen yhteiskunnan vastuulliseksi jäseneksi. (Opetusalan ammattijärjestö OAJ 2024.)

Opettajan työ sisältää myös yhteistyötä oppijan huoltajien sekä muiden koulutuksesta, kasvatuksesta ja hyvinvoinnista vastaavien tahojen, kuten sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden ja viranomaisten, kanssa. Tämä yhteistyö tukee oppijan oppimista ja kehitystä. Lopuksi opettaja huolehtii siitä, että kaikille oppijoille turvataan samat yhteiskunnalliset oikeudet ja velvoitteet, ja että heidän sekä heidän huoltajiensa kulttuurit ja maailmankatsomukset otetaan tasapuolisesti huomioon, syrjimättä ketään niiden perusteella. (Opetusalan ammattijärjestö OAJ 2024.)



### 3 OJENTAMIS- JA KURINPIDOLLISET KEINOT KOULUISSA

#### 3.1 Kurinpidon tavoitteet ja kasvatuksellinen merkitys

Opettajat kokevat oppilaiden haastavan käyttäytymisen yhdeksi työnsä suurimmista kuormitustekijöistä. Tutkimusten mukaan käyttäytymisen pulmia on noin joka viidennellä oppilaalla. Lisäksi arviolta viisi prosenttia lapsista osoittaa sellaista toistuvaa ja ikätasoon nähden selvästi poikkeavaa sääntöjen rikkomista ja norminvastaista toimintaa, joka luokitellaan käytöshäiriön tasoiseksi. (Karjalainen, Pihlaja, Koskenalho, Palosaari & Kouvonon 2022, 84.)

Jos häiritsevään käyttäytymiseen ei puututa, se voi välittää oppilaille epätoivotun viestin siitä, että tällainen toiminta on hyväksyttävää tai merkityksetöntä. Mikäli koulu yhteisössä vallitsee korkea sietokynnys työrauhan rikkomiselle, oppilaat eivät välttämättä tunnista omaa oikeuttaan opiskella rauhallisessa ja turvallisessa ympäristössä. Vaikka opettajan aikomus olisi lähtökohtaisesti hyvä, esimerkiksi pyrkimys välttää konfliktitilanteita tai säilyttää myönteinen ilmapiiri, voi hän voi tällöin tulla toimineeksi vastoin velvollisuuksiaan ja syyllistyä virkavelvollisuuden laiminlyöntiin. (Hakalehto- Wainio 2010, 53.)

Perusopetuslain mukaan oppilaalla on velvollisuus osallistua opetukseen, hoitaa koulutehtävänsä sekä käyttäytyä asiallisesti. Jos kuitenkin oppilas jollain tavalla laiminlyö perusopetuslain mukaisia velvollisuuksiaan, voidaan häneen kohdistaa kurinpitotoimia. (Hakalehto-Wainio 2012, 187.)

Lainsäädännössämme on rajoitettu määrä oppilaaseen kohdistettavia kurinpito- ja ojentamiskeinoja. Näitä ovat kevyemmästä rangaistuksesta tiukempaan: 36 b§ luokasta poistaminen loppuoppitunniksi, 36§ jälki-istunto, 36§ kirjallinen varoitus ja 36 a§ viimeisenä määrääkainen erottaminen. Jäljellä olevan koulupäivän opetuksen epääminen oppilaalta on enemmän turvaamistoimenpide kuin ojentamis- ja kurinpitokeino ja vastaavasti unohtuneiden kotitehtävien tekeminen koulun jälkeen, ei luokitella varsinaiseksi ojentamiskeinoksi. (Lahtinen 2011, 264.)

Perusopetuslaissa 35§ kerrotaan, miten oppilaan tulee osallistua laissa säädettyyn opetukseen, jollei hänellä ole erityisestä syystä myönnettyä tilapäistä vapautusta. Perusopetuslaissa 35 § (12.12.2014/1040) mainitaan myös, että oppilaan tulee suorittaa tehtävänsä tunnollisesti sekä hänen käyttäytyttävä asianmukaisesti. Oppilaan tulee käyttäytyä toisia kunnioittavasti, ilman kiusaamista tai syrjintää, sekä toimia tavalla, joka ei vaaranna muiden oppilaiden, koulu yhteisön tai opiskelu ympäristön turvallisuutta tai hyvinvointia. (Perusopetuslaki 35§ (11.3.2022/163) Samalla tavalla opettajan tulee hoitaa virkatehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä, noudattaen voimassa olevia lakeja, asetuksia sekä työnantajan antamia työjohto- ja valvontaohjeita (KvhL. 17§).

Kiusaamisen ja koulunkäynnistä pitämisen mittauksessa Suomi OECD- maiden vertailussa vasta sijalla 18. Opetushallituksen tekemässä selvityksessä (Rimpelä ym. 2010) käy ilmi, että esimerkiksi ojentamis- ja turvaamistoimenpiteissä on koulun välillä suuriakin eroja. Muun muassa puolet selvitykseen vastanneista kouluista ilmoitti, etteivät he tiedä, onko luokkahuoneesta poistamista käytetty. Sen lisäksi vajaa viidennes kouluista (19 %) ilmoitti käyttäneensä kirjallista varoitusta kurinpitotoimenpiteenä. Selvityksessä myös selvisi, että ojentamis-, kurinpito-, ja turvaamistoimenpiteitä käytettiin yleisimmin Etelä-Suomen suurissa kaupungeissa ja oppilasmäärältään suurissa kouluissa. Perusopetuslaissa määritellään, että ojentamis- ja turvaamistoimenpiteet tulisi kirjata asianmukaisesti ja kurinpitorangeistuksista tehdä kirjallinen päätös. Selvityksen vastauksissa ilmenee, ettei monella koululla tietoja heillä käytetyistä keinoista. Koulujen kirjaamiskäytännöissä havaitut puutteet vähentävät tulosten luotettavuutta. (Rimpelä ym. 2010, 212–216.) Samassa selvityksessä (Rimpelä ym. 2010) käy ilmi opettajiin kohdistuvaa uhkailua, kiusaamista ja väkivaltaa oli havaittu 21 prosentissa kouluista.

## **3.2 Ojentamis- ja kurinpitokeinot perusopetuksessa**

### **3.2.1 Kasvatuskeskustelu**

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014) todetaan jokaisella oppilaalla olevan oikeus työrauhaan ja oppimiseen. Opetuksen järjestäjällä eli pääsääntöisesti luokanopettajalla on velvollisuus taata tämä työrauha. Jos oppilas omalla toiminnallaan häiritsee opetusta ja käyttäytyy asiattomasti voi opettaja käydä oppilaan kanssa kasvatuskeskustelun. (Opetushallitus 2014, 36–37.) Myös rehtori voi määrätä oppilaan kasvatuskeskusteluun (Perusopetuslaki 35 a§).

Perusopetuslaissa 35 a§ kasvatuskeskustelua kuvataan seuraavasti: ”Oppilas, joka häiritsee opetusta tai muutoin rikkoo koulun järjestystä, menettelee vilpillisesti tai kohtelee muita oppilaita tai koulun henkilökuntaa epäkunnioittavasti tai heidän ihmisarvoaan loukkaavasti, voidaan ensisijaisena toimenpiteenä määrätä osallistumaan yhteensä enintään kaksi tuntia kestävään kasvatuskeskusteluun. Kasvatuskeskustelu voidaan järjestää kerralla tai useammassa osassa koulupäivän aikana tai sen ulkopuolella.”

Kasvatuskeskustelussa oppilaan kanssa käydään läpi, miksi tähän toimenpiteeseen on päädytty. Mahdollisesti oppilaan kanssa tulee käydä myös laajemmin läpi käyttäytymisen syyt ja seuraukset sekä keskustella, miten tästä eteenpäin hänen odotetaan käyttäytyvän koulussa. Keskustelusta tulee

ilmoittaa oppilaan huoltajille etukäteen ja heille tulee antaa mahdollisuus osallistua keskusteluun, jos se katsotaan tarpeelliseksi. Keskustelussa läpikäytyt asiat tulee kirjata ylös. (Perusopetuslaki 35 a§.)

Kasvatuskeskustelu on ensimmäinen tapa puuttua oppilaan häiriökäyttäytymiseen. Opettaja määrittelee sen, milloin kasvatuskeskustelu on syytä käydä. Perusopetuslaki 29 § määrittelee kouluilla oltavan suunnitelma kasvatuskeskusteluihin ja muihin kurinpidollisiin keinoihin. Näin taataan oppilaiden tasavertainen kohtelu. Opetuksen järjestäjän tulee pitää huolta siitä, että jokaisella henkilökunnan jäsenellä on kasvatuskeskusteluiden toteuttamista koskeva suunnitelma tiedossa ja saatavilla. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellään näiden suunnitelmien voivan alla tarkasti kuntakohtaisia ja osa opetussuunnitelmaa tai vastaavasti kunnat voivat laatia yhteisen suunnitelman rakenteen ja keskeiset toimintalinjaukset ovat yhteisiä, mutta koulut saavat itse täsmentää suunnitelmat. (Opetushallitus 2014, 37.)

### 3.2.2 Oppilaan luokasta poistaminen jäljellä olevan opetuksen ajaksi

Perusopetuslaissa luokasta poistaminen on lievin mainittu kurinpidokeino (Hakalehto-Wainio 2012, 192). Luokasta poistamista käytetään hyvin yleisesti kouluissa kurinpidollisena menetelmänä, sillä sen nähdään olevan tehokas tapa tuoda työrauha takaisin luokkahuoneeseen. Opettajan tehtävänä onkin arvioida, onko häiritsevän oppilaan poistaminen luokasta tehokas tapa palauttaa rauha luokkahuoneeseen. (Hakalehto-Wainio 2012, 44.) Jokaisella oppilaalla on oikeus opetukseen. Näin ollen ei voida sallia yksittäisen oppilaan vaarantavan muiden oppilaiden oikeuden toteutumista (Lahtinen 2011, 276.) Jos opettaja arvio luokasta poistamiskeinon toimivan, tulisi sitä vääjäämättä käyttää, sillä jos vaakakupissa on yhden oppilaan oikeusopetukseen tai vastaavasti muun luokan oikeus opetukseen, painaa muiden oppilaiden oikeus useimmiten enemmän. (Hakalehto-Wainio 2012, 44.) Oppilaan ikä- ja kehitystaso huomioiden käytäntönä on usein ensin antaa oppilaalle suullinen varoitus ei-toivotusta käyttäytymisestä ja kertoa, mitä siitä seuraa, jos käyttäytyminen jatkuu (Lahtinen 2011, 276).

Luokasta poistetulle oppilaalle tulee järjestää valvonta. Se, miten valvonta järjestetään ei ole lainsäädännössä määritelty. Etelä-Suomen lääninhallituksen järjestämässä selvityksessä yli puolet kouluista ilmoitti, että oppilaan luokasta poistanut opettaja joutui valvomaan kyseistä oppilasta. Kuitenkaan, tällainen järjestely ei tuota toivottua tulosta, sillä opettaja ei pysty keskittymään muiden oppilaiden opettamiseen. Jokaisella kunnalla tulee olla resursseja riittävästi myös luokasta poistetun oppilaan valvontaan. (Hakalehto-Vainio 2012, 44.) Tilanteessa, jossa oppilaalle annetaan tehtäväksi poistua luokasta ei vaadi, että oppilasta kuultaisiin. Huoltajalle on kuitenkin ilmoitettava oppilaan poistaminen. Ilmoittamisen ei kuitenkaan tarvitse tapahtua välittömästi, vaan huoltajille ilmoittamisen voi jättää esimerkiksi koulupäivän loppuun. (Lahtinen 2011, 276–277.)

Poistelumismääräyksen noudattamatta jättämisessä opettaja tai rehtori voi poistaa oppilaan luokkahuoneesta tai muusta opetustilasta. Jos oppilas ei poistu edes silloin, kun poistelumismääräyksen noudattamatta jättämisen jälkeen tartutaan käsivarresta ja pyydetään poistumaan, silloin laki säätää, että opettajalla tai rehtorilla on oikeus käyttää sellaisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavana oppilaan ikä ja tilanteen uhkaavuus tai tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen. Käytettävät voimakeinot eivät oikeuta tarpeettomaan tai liialliseen väkivaltaan tai voimankäyttöön. Oppilaan poistamiseen ei tule käyttää myöskään voimankäyttövälineitä. Turvautuessaan voimakeinojen käyttöön opettajan tai rehtorin tulee antaa kirjallinen selvitys tapahtuneesta opetuksen järjestäjälle. Myös huoltajalle tulee ilmoittaa oppilaan poistamisesta sekä näissä tapauksissa huoltajalla on oikeus pyytää kirjallinen selvitys itselleen, jos sitä ei ole hänelle vielä toimitettu. (Lahtinen 2011, 277–278.)

### 3.2.3 Jälki-istunto

Perusopetuslain 36§ mukaan oppilas, joka häiritsee opetusta, rikkoo koulun järjestyssääntöjä tai toimii vilpillisesti, voidaan määrätä jälki-istuntoon enintään kahdeksi tunniksi. Jälki-istunnossa voidaan antaa erilaisia tehtäviä, kuten kirjallisia tai suullisia harjoituksia, jotka tukevat oppilaan kasvua, opetusta ja kehitystä. Tehtävien tulee olla suhteessa oppilaan tekemään virheeseen tai laiminlyöntiin ja huomioida oppilaan ikä ja kehitystaso. Oppilas voidaan myös velvoittaa olemaan hiljaa jälki-istunnon ajan. On tärkeää, että jälki-istunto ei estä oppilasta osallistumasta opetussuunnitelman mukaiseen opetukseen tai muihin koulun tarjoamiin aktiviteetteihin. (Perusopetuslaki 36 § 23.5.2025/245.)

Opettaja on ensisijaisesti se henkilö, joka päättää oppilaan jälki-istuntoon jättämisestä. Myös rehtori voidaan määrittellä opettajaksi, niissä tilanteissa, jossa hän opettaa oppilasta, vaikka hänen nimikkeensä ei olekaan opettaja. Virkanimikkeestä riippumatta, sellainen henkilö, joka katsotaan olevan vastuussa oppilasryhmästä ja opetuksesta on hänellä Perusopetuslain toimivalta säännöksessä oikeus määrätä oppilas jälki-istuntoon. Esimerkiksi koulunkäynninavustajat eivät ole oppilaan opettajia ja näin ollen heillä ei ole lainoikeudellista toimivaltaa määrätä oppilasta jälki-istuntoon. Opettajan sijaisilla, jotka ovat erikseen määrätty sijaistamaan opettajaa, toimivat opettajan vastuulla ja heidän toimivallallaan saavat käyttää opettajan toimenkuvaan kuuluvaa valtaa ojentaa oppilaita. (Lahtinen 2011, 285.)

Jälki-istunto on eniten käytetty kurinpitotoimi Suomen kouluissa (Rimpelä ym. 2010, 214).

Lainsäädäntö määrittelee jälki-istunnon oppitunnilta poistamista ankarammaksi, mutta kurinpitorangeistuksia lievemmäksi toimenpiteeksi. Kurinpidollisina rangaistuksina tarkoitetaan

kirjallista varoitusta tai oppilaan määräaikaista erottamista enintään kolmeksi kuukaudeksi. Oppilaalla sekä huoltajalla on oikeus tietää, kuinka moitittavana tietynlaiset käyttäytymismallit, kuten kiusaaminen, oppitunnin häirintä ja kokeessa luntaaminen ovat. Myös ennen oppilaan määräämistä jälki-istuntoon tulee opettajan osata yksilöidä toimenpiteeseen johtava teko tai laiminlyönti sekä kuultava oppilasta ja hankittava muu tarpeellinen selvitys. Oppilasta tulee kuulla ja pyytää antamaan oma käsityksensä tapahtuneesta kirjallisesti ja kirjata oppilaan kertoma. Huoltajaa ei kuitenkaan tarvitse jälki-istuntoa suunnitellessa kuulla, mutta huoltajia tulee tiedottaa oppilaan teko sekä siitä tuleva rangaistus. (Lahtinen 2011, 285–286.)

### 3.2.4 Opetuksen epääminen

Opetuksen epääminen on äärimmäinen poikkeuskeino, jota käytetään yksinomaan turvallisuuden turvaamiseksi. Sen käyttöönotosta tulee laatia selkeät toimintaperiaatteet, ja ennen päätöksen tekemistä on tarkoin harkittava, milloin epääminen on perusteltua. Esimerkiksi silloin, kun oppilas uhkaa muiden oppilaiden tai koulussa työskentelevien turvallisuutta tai häiritsee opetusta tai siihen liittyvää toimintaa niin, että oppilaan poistaminen jäljellä olevan oppitunnin ajaksi ei riitä. Lainsäädännössä on korostettu, että epäämistä ei ole tarkoitettu tavanomaiseksi kurinpitokeinoksi. Rehtorin on kuultava oppilasta ennen päätöksen tekemistä, mutta tilanteissa, joissa epääminen on välttämätöntä, päätöksen täytäntöönpano edellyttää nopeaa toimintaa, ei huoltajan kuulemista vaadita. Epäämisestä on kuitenkin aina ilmoitettava oppilaan huoltajille ja tarvittaessa koulun sijaintikunnan sosiaalihuollosta vastaavalle viranomaiselle. (HE 205/2002.)

Oppilaan osallistumista opetukseen voidaan rajoittaa enintään jäljellä olevan työpäivän ajaksi, jos on olemassa riski, että hänen väkivaltainen tai uhkaava käyttäytymisensä vaarantaa toisen oppilaan tai koulussa työskentelevän henkilön turvallisuuden tai vaikeuttaa opetusta tai siihen liittyvää toimintaa kohtuuttomasti. Tarvittaessa osallistumisen rajoitus voidaan jatkaa myös seuraavaksi työpäiväksi, jotta opetuksen järjestäjä ehtii suunnitella oppilaan paluun opetukseen ja järjestää hänelle tarvittavat oppilashuollon palvelut sekä tuen turvallisen palaamisen varmistamiseksi. Rajoituksen aikana oppilaalle on tarjottava mahdollisuus henkilökohtaiseen keskusteluun oppilashuollon psykologin tai kuraattorin kanssa, kuten 36 §:ssä on säädetty. Lisäksi oppilaalle järjestetään muut hänen tarvitsemansa tukitoimet sekä rajoituksen aikana että palatessa opetukseen, ja hänen opetukseensa palaamistaan tukemaan laaditaan yksilöllinen suunnitelma. (Perusopetuslaki, 36 c§.)

Rehtorilla ja opettajalla on oikeus poistaa koulun alueelta oppilas, joka ei suostu poistumaan saatuaan tiedon opetuksen epäämisestä. Mikäli oppilas yrittää vastustaa poistamista, heillä on oikeus käyttää

oppilaan poistamiseksi välttämättömiä voimakeinoja siten, että toimenpiteet ovat perusteltuja oppilaan iän, tilanteen uhkaavuuden ja häiritsevyyden vakavuuden sekä kokonaisarvioinnin perusteella. Tällaisia keinoja voivat olla esimerkiksi oppilaan rauhoittaminen kiinni pitämällä tai taluttaminen pois tilanteesta. Voimankäyttöä ei saa kuitenkaan käyttää tarpeettomasti tai liiallisesti, eikä se saa johtaa väkivaltaan. Oppilaan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen puuttuminen on sallittua vain poikkeustilanteissa, joissa muut keinot eivät riitä ja muiden oppilaiden oikeus opetukseen, työrauhaan tai turvallisuuteen edellyttää välitöntä toimintaa. (Lahtinen 2011, 292.)

Opetuksen järjestäjän tulee etukäteen määritellä toimintatavat tilanteisiin, joissa oppilas joudutaan poistamaan koulun alueelta eikä huoltaja saavu hakemaan häntä. Kun oppilaalta evätään oikeus osallistua opetukseen loppupäiväksi, lähtökohtana on – ellei huoltajan kanssa toisin sovita – että oppilas odottaa koulussa valvotusti siihen asti, kunnes huoltaja noutaa hänet. Jokainen tilanne on arvioitava tapauskohtaisesti. Mikäli oppilas on esimerkiksi sekavassa mielentilassa tai muutoin vaaraksi itselleen tai muille, häntä ei saa lähettää yksin kotiin, sillä se täyttää heitteillejätön tunnusmerkistön. Jos huoltaja ei pääse paikalle, voidaan yhteistyössä sosiaaliviranomaisten kanssa arvioida, onko tarpeen sijoittaa oppilas väliaikaisesti lastensuojelulaitokseen odottamaan huoltajaa. Huoltajalla on lisäksi oikeus pyytää oppilaalle oppilashuollon tukea. (Lahtinen 2011, 292.)

### 3.2.5 Kotitehtävien suorittaminen valvonnanalaisesti

Yksi kurinpidollinen keino on kotitehtävien suorittaminen valvonnan alla (Hakalehto- Wainio 2012, 202). Perusopetuslaissa 36 § määrittää, että sellainen oppilas, joka on laiminlyönyt velvollisuuksiaan tehdä kotitehtävänsä, voidaan määrätä koulupäivän jälkeen enintään tunniksi suorittamaan valvonnanalaisesti tehtäviään.

Tämä kurinpitomenettely edellyttää koululta riittäviä henkilöstö- ja tilaresursseja, sillä oppilaan työskentelyä on valvottava. Sen käytöstä ei kuitenkaan ole saatavilla systemaattista tietoa, koska opetustoimen selvityksissä ei ole erikseen kysytyt tämän seuraamuksen soveltamisesta. (Hakalehto- Wainio 2012, 202.) Lahtinen (2011) tulkitsee perusopetuslain säännöstä siten, että opettajalla ja huoltajalla on yhteinen vastuu kotitehtävien tekemisestä. Opettajan tehtävänä on seurata, onko tehtävät suoritettu. Säännös osoittaa, että kotitehtävät nähdään osana oppimisprosessia ja oppilaan koulunkäynnin kokonaisuutta. (Lahtinen 2011, 273.)

Huoltajan vastuulla on seurata, miten lapsi selviytyy kotitehtävistään, mutta tämä vastuu kuuluu vanhemmuuteen eikä tarkoita opettajan roolin omaksumista. Huoltajan tehtävänä on tarvittaessa keskustella lapsen kanssa kotitehtävien merkityksestä ja motivoida häntä niiden tekemisessä. Sen

sijaan huoltajan ei ole tarkoitus alkaa opettaa lasta varsinaisen opetuksen tavoin, vaan mikäli käy ilmi, ettei lapsi vielä hallitse tehtävien edellyttämiä taitoja, huoltajan tulee olla yhteydessä opettajaan. Tällöin lapselle on pyydyttävä tukiopestusta tai muita opetuksen järjestämiseen kuuluvia tukitoimia, jotta oppimisen edellytykset voidaan turvata koulun vastuulla. (Lahtinen 2011, 272–273.)

Kotitehtävien unohtaminen ja se, ettei niitä ole osattu tehdä, ovat erilaisia tilanteita ja ne tulee pitää selkeästi erillään. Siksi koulun ja huoltajien on hyvä sopia yhteinen tapa viestiä opettajalle, jos lapsi ei ole ymmärtänyt tehtäviä – näin opettaja pystyy erottamaan oppimisen haasteet pelkästä huolimattomuudesta. Mikäli läksyt ovat vain jääneet tekemättä, ne tehdään koulupäivän jälkeen sovittun käytännön mukaisesti. Joissain kouluissa tämä toteutetaan heti saman päivän päätteeksi, kun taas toisissa kouluissa noudatetaan toisenlaista järjestelyä. (Lahtinen 2011, 273.)

Lain mukaan laiminlyödyt kotitehtävät on tehtävä valvotusti koulupäivän jälkeen, mutta säännökset eivät edellytä, että se tapahtuisi saman päivän aikana. Tärkeää on, että koululla on selkeä käytäntö, joka on huoltajien tiedossa. (Lahtinen 2011, 273.)

Huoltajille tulee ilmoittaa jokaisesta kerrasta, kun oppilas jää tekemään läksyjä koululle, ja ilmoitus olisi hyvä toimittaa ennen kuin oppilas jää valvottuun kotitehtävähetkeen. Siksi koulun on tärkeää sopia yhtenäisestä viestintätavasta ja kerätä huoltajilta tieto siitä, miten heidät tavoittaa nopeimmin tällaisissa tilanteissa. On myös suositeltavaa pyytää huoltajalta lupa siihen, että oppilas voi jäädä tekemään läksyjä koulun jälkeen myös silloin, kun huoltajaa tai hänen nimeämää yhteyshenkilöä ei ole heti tavoitettu. (Lahtinen 2011, 273.)

Valvotusti suoritettavat kotitehtävät voivat ennaltaehkäistä oppimisvaikeuksien kasaantumista ja tukea oppilasta pysymään opiskelussa mukana. Lainsäädäntö ei kuitenkaan määrittele, kuinka usein oppilas voidaan määrätä tekemään kotitehtäviään valvotusti. Käytännössä tämän seuraamuksen erottaminen tukiopestusta tai jälki-istunnosta voi olla haastavaa: tukiopestusta ja valvottua tehtävien tekoa yhdistää koulutyöhön liittyvien tehtävien suorittaminen, kun taas jälki-istunnon kanssa yhteistä on se, että oppilas menettää vapaa-aikaansa. (Hakalehto- Wainio 2012, 202–203.)

### **3.3 Kurinpitorangaistukset ja niiden lailliset rajat**

#### **3.3.1 Kirjallinen varoitus**

Oppilaalle voidaan määrätä kirjallinen varoitus tilanteissa, joissa hän häiritsee opetusta, rikkoo koulun järjestystä tai toimii vilpillisesti. Kirjallisesta varoituksesta päättää opetuksen järjestäjän nimeämä monijäseninen toimielin tai opetuksen järjestäjän päätöksellä koulun rehtori. Ennen kirjallisen

varoituksen määräämistä on yksilöitävä täsmällisesti se teko tai laiminlyönti, joka johtaa kurinpitotoimeen. Lisäksi oppilaalle on varattava mahdollisuus tulla kuulluksi, ja asian käsittelyn tueksi on hankittava tarvittava lisäselvitys. Myös oppilaan huoltajalle on annettava tilaisuus esittää näkemyksensä ennen päätöksen tekemistä. Kirjallisesta varoituksesta on annettava kirjallinen päätös, ja opetuksen järjestäjän velvollisuutena on huolehtia siitä, että varoituksen saanut oppilas saa tarvittavat oppilashuollon palvelut. Kurinpitotoimenpiteistä päätettäessä on aina otettava huomioon teon tai laiminlyönnin vakavuus sekä oppilaan ikä ja kehitystaso, jotta seuraamus on oikeasuhtainen ja kasvatuksellisesti perusteltu. (Perusopetuslaki 36 § 1 mom., 36 a § 1 mom. & 7 mom., 36 h §.)

Lahtisen (2011) mukaan kirjallinen varoitus voidaan määrätä samankaltaisilla perusteilla kuin jälki-istunto, mutta se on näitä seuraamuksia selvästi ankarampi toimenpide ja kuuluu varsinaisiin kurinpitorangeistuksiin. Vuoden 2008 selvityksen mukaan noin 18 prosenttia kouluista oli ottanut kirjallisen varoituksen käyttöön kurinpitomenettelyissään (Hakalehto- Wainio 2012, 206). Oppilaalle ja hänen huoltajalleen on tärkeää viestiä selkeästi, että kirjallinen varoitus on jälki-istuntoa vakavampi seuraamus. Järjestyssäännöissä tai opetuksen järjestäjän muissa ohjaavissa asiakirjoissa on suositeltavaa määritellä, millaisissa tilanteissa käytetään jälki-istuntoa ja millaisissa puolestaan kirjallista varoitusta, jotta seuraamusjärjestelmä on kaikille tiedossa. (Lahtinen 2011, 294.)

Kuulemistilaisuus on prosessin olennainen osa. Oppilaalle ja huoltajalle annetaan mahdollisuus esittää oma näkemyksensä tapahtuneesta sekä esittää kysymyksiä asiaan liittyen. He eivät kuitenkaan ole velvollisia käyttämään tätä oikeuttaan, mutta mahdollisuus kuulemiseen on joka tapauksessa tarjottava ennen päätöksen tekemistä. (Lahtinen 2011, 294.)

### 3.3.2 Määräaikainen erottaminen

Jos oppilas syyllistyy vakavaan rikkomukseen tai jatkaa epäasiallista käyttäytymistä saatuaan jo jälki-istunnon tai kirjallisen varoituksen, voidaan hänet määrätä määräaikaiseen erottamiseen enintään kolmeksi kuukaudeksi. Päätöksen määräaikaisesta erottamisesta tekee opetuksen järjestäjän nimeämä monijäseninen toimielin. Mikäli kyseessä on oppivelvollinen oppilas, tulee asian käsittelyyn osallistua myös sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen edustaja, ellei tämän läsnäoloa katsota selvästi tarpeettomaksi. Ennen määräaikaisen erottamisen päätöstä on selkeästi yksilöitävä teko tai laiminlyönti, joka johtaa erottamiseen. Lisäksi oppilaalle on annettava mahdollisuus tulla kuulluksi, ja asiasta on hankittava tarvittavat lisäselvitykset. Myös oppilaan huoltajalle tulee varata tilaisuus esittää näkemyksensä asiasta ennen päätöksentekoa. Määräaikaisesta erottamisesta laaditaan aina kirjallinen päätös. Erotetulle oppilaalle on järjestettävä opetusta siten, ettei erottaminen vaaranna hänen mahdollisuuksiaan edetä opinnoissaan oman vuosiluokkansa mukana. Tätä varten oppilaalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma, joka perustuu opetussuunnitelmaan ja

jonka laatimiseen oppilaalla ja hänen huoltajallaan on oikeus osallistua. Lähtökohtaisesti määräaikaista erottamista koskevaa päätöstä ei voida panna täytäntöön ennen sen lainvoimaisuutta. Poikkeuksena on tilanne, jossa oppilas on käyttäytynyt vakavan väkivaltaisesti tai uhkaavasti ja vaarantanut muiden turvallisuuden tai aiheuttanut vakavaa uhkaa, ja on perusteltua olettaa käyttäytymisen jatkuvan. Tällöin erottaminen voidaan toimeenpanna välittömästi, vaikka päätös ei olisi vielä lainvoimainen. Samalla päätetään myös täytäntöönpanon ajankohdasta. Opetuksen järjestäjän velvollisuutena on huolehtia siitä, että määräaikaaisesti erotetulle oppilaalle järjestetään tarvittavat oppilashuollon palvelut. Kurinpitotoimenpiteitä arvioitaessa on otettava huomioon teon vakavuus sekä oppilaan ikä ja kehitystaso. (Perusopetuslaki 36 § 1 mom., 36 a §, 36 h §.)

Oppilaan määräaikainen erottaminen on koulukontekstissa melko harvinainen kurinpitotoimi. Epävirallisten havaintojen perusteella, kuten opetushenkilöstön kokemuksia koskevien keskustelujen ja mediassa käydyn julkisen keskustelun perusteella sen käyttö saattaisi olla yleisempää, mikäli menettely ei olisi niin tarkasti säännelty. Määräaikaiseen erottamiseen liittyvät tiukat menettelyvaatimukset sekä prosessin monivaiheisuus ja hitaus johtavat usein siihen, että huoltajien kanssa pyritään ensisijaisesti neuvotellen löytämään vaihtoehtoisia ratkaisuja erottamisen sijaan. (Lahtinen 2011, 295.) Tämän lisäksi määräaikainen erottaminen on koulussa ankarin mahdollinen kurinpitokeino, minkä vuoksi sen käyttö edellyttää, että oppilaan epäasiallinen tai vaarallinen toiminta on poikkeuksellisen vakavaa. Päätöstä tehtäessä on aina ensisijaisesti arvioitava toimenpiteen vaikutuksia oppilaan koulunkäyntiin ja kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. (Hakalehto- Wainio 2012, 208.)

Huoltajalla on oikeus hakea muutosta määräaikaista erottamista koskevaan päätökseen 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Menettelyä on pidetty haasteellisena paitsi päätöksenteon monivaiheisuuden vuoksi myös siksi, että opetuksen järjestäjälle jää erottamisesta huolimatta velvollisuus huolehtia oppilaan opetuksen järjestämisestä erottamisen aikana. (Lahtinen 2011, 295.)

### **3.4 Muilla keinoilla puuttuminen oppilaan käyttäytymiseen**

#### **3.4.1 Oikeus ottaa haltuun oppilaan aineita tai esineitä**

Kouluun ei saa tuoda eikä työpäivän aikana pitää hallussa esineitä tai aineita, joiden hallussapito on lain mukaan kielletty, jotka voivat vaarantaa omaa tai muiden turvallisuutta tai joita voidaan käyttää omaisuuden vahingoittamiseen ilman hyväksyttävää syytä. Kiellettyihin ja vaarallisiin esineisiin ja aineisiin kuuluvat esimerkiksi alkoholi, tupakkalain mukaiset tupakkatuotteet, kuten sähkötupakka ja nuuska, huumausaineet, veitset, ampuma-aseet, voimakkaat laserosoittimet sekä muut vastaavat esineet ja aineet. (Opetushallitus 2024.)

Rehtori tai opettaja voi työpäivän aikana yksin tai yhdessä ottaa oppilaalta pois esineen tai aineen, joka on 29 §:n 2 tai 4 momentin mukaan kielletty, tai sellaisen esineen tai aineen, jota oppilas käyttää opetuksen tai oppimisen häiritsemiseen. (Perusopetuslaki 36 d §.) Jos oppilas vastustaa esineen tai aineen haltuun ottamista tekemällä vastarintaa, rehtorilla tai opettajalla on oikeus käyttää ainoastaan sellaisia välttämättömiä ja puolustettavia voimakeinoja, jotka tilanteessa tarvitaan esineen tai aineen ottamiseksi pois. Voimankäytön sallittavuutta arvioitaessa otetaan huomioon oppilaan ikä, tilanteen uhkaavuus, vastarinnan vakavuus sekä tilanne kokonaisuutena. Voimakeinoja saa käyttää vain sellaisten esineiden tai aineiden osalta, jotka vaarantavat oppilaan tai muiden turvallisuuden tai joita käytetään opetuksen tai oppimisen häiritsemiseen. (Perusopetuslaki 36 d §.) Tämä ei kuitenkaan koske tupakan tai muiden tupakkatuotteiden haltuunottoa. Lisäksi voimakeinoja voidaan käyttää, jos esinettä tai ainetta käytetään opetuksen tai oppimisen häiritsemiseen. Voimankäyttövälineitä ei saa käyttää missään tilanteessa, ja liiallisesta voimankäytöstä säädetään rikoslaisissa. (Opetushallitus 2024.)

Haltuunotto on tehtävä mahdollisimman turvallisesti ja hienotunteisesti. Toimenpiteillä ei saa puuttua oppilaan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen tai yksityisyyteen enempää kuin on välttämätöntä opiskelurauhan ja turvallisuuden varmistamiseksi. Koulun tulee suunnitella ja ohjeistaa, miten tällaiset tilanteet hoidetaan. Jos opettaja tai rehtori joutuu käyttämään voimakeinoja, hänen on annettava kirjallinen selvitys tapahtuneesta opetuksen järjestäjälle. Kaikki esineiden ja aineiden haltuunotot on kirjattava, ja oppilaan huoltajille on ilmoitettava asiasta mahdollisimman pian. (Opetushallitus 2024.)

Tässä Perusopetuslain pykälässä 36 d § (30.12.2013/1267) mainitut oikeudet ja velvollisuudet koskevat myös aikaa, jolloin oppilas osallistuu opetussuunnitelman tai opetuksen järjestäjän hyväksymän muun tämän lain tai sen perusteella laaditun suunnitelman mukaiseen opetukseen tai toimintaan koulussa tai sen ulkopuolella.

Kielletyt esineet ja aineet, joista säädetään perusopetuslain 29 §:n 2 momentissa, on lähtökohtaisesti annettava oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Jos kyseinen esine tai aine on sellainen, jonka hallussapito on lain mukaan kielletty myös oppilaalta ja hänen huoltajaltaan, se on luovutettava poliisille tai muulle toimivaltaiselle viranomaiselle. (Perusopetuslaki 36 g §, 30.12.2013/1267.)

Ennen luovuttamista koulu vastaa siitä, että haltuun otetut esineet ja aineet säilytetään turvallisesti ja asianmukaisesti. Luovutus tulee hoitaa viivytyksettä. Erityisen vaaralliset tai laissa erikseen mainitut aineet ja esineet, kuten huumausaineet, ampuma-aseet ja niiden osat, patruunat, ammuksiset, kaasusumuttimet sekä räjähteet on toimitettava poliisille välittömästi. (Perusopetuslaki 36 g §, 30.12.2013/1267.)

Jos huoltaja ei kolmen kuukauden kuluessa haltuunotosta tehdyn ilmoituksen jälkeen nouda esinettä tai ainetta, koulu saa hävittää sen luotettavasti ja asian dokumentoiden. Sekä luovutuksesta että hävittämisestä on pidettävä kirjaa. (Perusopetuslaki 36 g §, 30.12.2013/1267.)

### 3.4.2 Oikeus tarkastaa oppilaan tavarat

Opettajalla ja rehtorilla on koulupäivän aikana oikeus tarkastaa oppilaan tavarat, hänen käytössään olevat koulun säilytystilat sekä päällisin puolin oppilaan vaatteet, jos on perusteltu syy epäillä oppilaalla olevan hallussaan esine tai aine, joka on lain mukaan kielletty ja voi vaarantaa hänen tai muiden turvallisuuden. Tarkastus voidaan tehdä vain silloin, kun oppilas kieltäytyy luovuttamasta epäiltyä esinettä pyynnöstä huolimatta tai ei kykene uskottavasti osoittamaan, ettei hänellä ole sitä hallussaan. Ennen tarkastuksen aloittamista oppilaalle on kerrottava, miksi tarkastus tehdään. Tarkastuksen suorittavan henkilön tulee olla samaa sukupuolta oppilaan kanssa, ja paikalla on oltava myös toinen täysi-ikäinen koulun työntekijä. Jos oppilas niin pyytää, tarkastukseen voidaan ottaa mukaan hänen valitsemansa koulun henkilökuntaan kuuluva henkilö, mikäli tämä on tavoitettavissa. Näistä tarkastusta koskevista menettelytavoista voidaan poiketa vain poikkeuksellisissa ja kiireellisissä tilanteissa, jos turvallisuuden varmistaminen sitä ehdottomasti edellyttää. Nämä säännökset koskevat myös tilanteita, joissa oppilas on koulun järjestämässä opetuksessa tai muussa opetussuunnitelman mukaisessa toiminnassa koulun alueen ulkopuolella. (Perusopetuslaki 36 e§, 30.12.2013/1267.) Muun muassa Raahen kaupunki nettisivuilla on jokaisen opetusalanhenkilöstön luettavissa yhteiset ohjeet kasvatus- ja koulutustoimialan henkilökunnalle koskien kiellettyjen tavaroiden poisottoa ja oppilaan tarkistusta. Raahen kaupunki, n.d.).

### 3.4.3 Voimakeinojen käyttö ja väkivallan uhka

Opettajien ammattiliitto OAJ (2024) määrittelee nettisivuillaan voimakeinojen käytön olevan aina viimeinen mahdollinen keino kurinpitoon ja voimakeinojen valittukäyttö rauhoittumiseen tulee olla aina mahdollisimman passiivinen. Opettajilla on kuitenkin täysi oikeus ja velvollisuus puuttua tilanteisiin, jossa väkivallan uhka on oppilaiden läsnä. (Opettajien ammattiliitto OAJ 2024.)

Jos oppilas ei käyttäydy, toimi hänelle annettujen ohjeiden mukaisesti ja lain edellyttämällä tavalla, tulee opettajan ja rehtorin tehdä nopeita päätöksiä, jotta tilanne pysyy hallinnassa. Tällaisessa tilanteessa opettajan ja rehtorin olisi hyvä saada lisää aikuisia silminnäkijöitä. Muiden aikuisien läsnäololla voi myös olla rauhoittava vaikutus oppilaaseen. Jos tämä ei kuitenkaan riitä, tulee opettajan ja rehtorin tehdä päätös, miten tilanteeseen puututaan. Tilanne, jossa sanallinen ohjeistus ei auta, voidaan tehdä päätös voimakeinojen käytöstä. Voimakeinojen käytössä tärkeintä on muistaa määritellä

voimakeinojen käyttäminen oppilaan ikään, kehitystasoon ja vahinkojen uhkaan sopiviksi. (Lahtinen 2011, 282.)

Oppilaan poistaminen opetustilasta tai koulun tiloista oikeuttaa fyysisten voimakeinojen käyttöön vain silloin, kun oppilas aktiivisesti vastustaa poistamista. Tällaisissakin tilanteissa opettajan tai rehtorin toiminnan tulee täyttää välttämättömyyden ja suhteellisuuden vaatimukset, eikä voimankäyttöön saa missään olosuhteissa liittää voimankäyttövälineitä. (Perusopetuslaki 36 §.) Hallitus on esittänyt, että jos voimankäyttökeinoihin joudutaan turvautumaan sellaisia, olisivat oppilaan kiinnipito ja tilanteesta poistaminen (Hakalehto-Wainio 2012, 204). Pääsääntönä, kuitenkin on, että voimankäyttökeinoja tulisi välttää viimeiseen asti (Lahtinen 2011, 283). Mikäli fyysisiin voimakeinoihin joudutaan turvautumaan, opettajan tai rehtorin on laadittava tapahtumasta kirjallinen selvitys opetuksen järjestäjälle (Perusopetuslaki 36 e §). Myös oppilaan huoltajille tulee ilmoittaa viipymättä tapahtuneesta. Mikäli oppilas saa vammoja tapahtuneesta tulee hänet toimittaa lääkäriin ja oltava yhteydessä huoltajiin (Lahtinen 2011, 283.)

Myös Suomessa on tullut vastaan tilanteita, jossa opettajan tekemät voimankäyttökeinot ovat luokiteltu väkivallaksi oppilasta kohtaan (Poutala 2010, 150). Opettajien suorittama väkivalta oppilaisiin on Suomessa kuitenkin todella harvinaista, mutta asiasta ei löydy kunnollisia tilasto- ja tutkimustietoa, joten täyttä varmuutta asiaan ei ole. Jokaisella ihmisellä niin aikuisella kuin lapsellakin on perus- ja ihmisoikeutena turvattu oikeus koskemattomuuteen. (Hakalehto-Wainio 2012, 204–205.)

Jälkikäteen tapahtuvien arvioiden esittäminen on vaivatonta, mutta äkillisissä ja kuormittavissa tilanteissa toimiminen edellyttää ammatillista harkintaa, kokemusta ja harjoiteltuja toimintatapoja. Kun kodin ja koulun välinen yhteistyö on rakentunut avoimen vuorovaikutuksen, yhteisten toimintalinjausten ja luottamuksellisen ilmapiirin varaan, erimielisyyksien kärjistyminen oikeudellisiin riitoihin on epätodennäköisempää. (Lahtinen 2011, 284.)

## 4 MUUTTAVA OPETTAJANKOULUTUS JA OPETTAJUUDEN JATKUVA KEHITTYMINEN

Monet opettajat sekä opettajankoulutuksessa olevat pohtivat jossain uransa vaiheessa ammatinvalintaansa ja jopa alanvaihtoa. Yhteiskunnan jatkuva rakennemuutos ja sen mukanaan tuomat uudet vaatimukset haastavat opettajuutta ja edellyttävät jatkuvaa ammatillista kasvua. Elinikäisestä oppimisesta on tullut osa opettajan työn ehtoja. Toisinaan se voi näyttäytyä jopa välttämättömänä ja raskaana veloitteena. (Förbom 2003, 30.)

Saarnivaara (2002) mukaan, oppimisen ja opettamisen käytännöt uudistuvat jatkuvasti, vaikkakin usein melko vähitellen. Yhteiskunnan muuttuessa myös opettajuus kehittyy ja mukautuu uusiin vaatimuksiin. Nykyajalle tyypillinen nopea muutos näkyy monilla elämänalueilla, ja opetustyössä tämä konkretisoituu erityisesti tiedon määrän ja saatavuuden nopeana kasvuna. Yhteiskunnallisen muutoksen vauhti heijastuu myös opettajankoulutukseen, joka on uudistunut jatkuvasti viime vuosikymmenten aikana. Kun Suomessa siirryttiin 1970–1980-lukujen vaihteessa maisteritasoiseen opettajankoulutukseen, koulutuksen teoreettisiksi ja käytännöllisiksi lähtökohdiksi määriteltiin eri koulumuotojen opettajan tehtävät ja ammatit. Tavoitteena oli, että opettajat eri koulutusasteilla sijoittuisivat tulevaisuudessa samaan ammatilliseen asemaan ja statukseen. Alkuvaiheessa opetusministeriö ohjasi uudistusta hyvin keskitetysti ja tarkasti. Se valvoi, että jokainen opettajankoulutuslaitos noudatti samoja linjauksia opiskelijavalinnoissa, opetussisällöissä ja opetustaitojen arviointikäytännöissä. (Kari & Heikkinen 2001, 55–56.)

Nyky-yhteiskuntaa leimaa organisaatioiden tarve profiloitua ja toimia joustavasti omista lähtökohdistaan käsin, ja tämä kehitys on näkynyt vahvasti myös opettajankoulutuksessa. Erityisesti 1990-luvulta alkaen opettajankoulutuslaitoksille eri puolilla Suomea on annettu aiempaa enemmän autonomiaa suunnitella koulutuksensa rakenteita, opiskelijavalintojen perusteita sekä omia koulutusohjelmiaan. Vaikka opettajankoulutus on reagoinut monin tavoin yhteiskunnalliseen muutokseen, se kohtaa edelleen haasteen kehittää toimintaansa jatkuvasti, jotta se vastaisi koulutuksen ja työelämän muuttuviin tarpeisiin. (Kari & Heikkinen 2001, 56.) Tieteenalat kehittyvät ja jäsentävät itseään jatkuvasti, mikä vaikuttaa suoraan myös opetukseen. Tietomäärän kasvu asettaa kuitenkin haasteita. Vaikka uutta opittavaa kertyy koko ajan lisää, opetuksen määrää ei voi loputtomasti laajentaa. Siksi opetuksen suunnittelussa on väistämättä tehtävä valintoja siitä, mitä sisältöjä pidetään välttämättöminä ja merkityksellisinä ja mikä on opetuksen kannalta olennaista ja mikä jää pois. Tämä tarve valikointiin korostaa vastuuta ja pedagogista harkintaa jatkuvasti muuttuvassa maailmassa. (Saarnivaara 2002, 3.)

Opettajat ovat koulutusjärjestelmän tärkein voimavara, ja heidän osaamisensa laatu vaikuttaa suoraan koulun ja oppimisen kehittymiseen. Tästä syystä opettajilla on sekä oikeus että vastuu hyödyntää koulutuksensa tarjoamat mahdollisuudet täysimääräisesti ja esittää sille myös perusteltuja kehitysvaatimuksia. Ainoastaan jatkuvan uudistumisen kautta voidaan vahvistaa opettajakunnan ammattitaitoa, asiantuntijuutta ja kykyä vastata tulevaisuuden koulutushaasteisiin. (Kari & Heikkinen 2001, 57.) Niun, Niemen, Harjun ja Pehkosen (2021) mukaan opettajankouluttajilla on merkittävä tehtävä opettajaopiskelijoiden ammatillisen osaamisen tukemisessa ja kehittämisessä, erityisesti opetusharjoittelun välityksellä. Muun muassa opettajan koulutuksessa ihmisoikeudet eivät ole sellaisessa muodossa mukana, että opettajalta voitaisiin odottaa niiden perusteiden hallitsevan käytännössä koulun arjessa tai opetustilanteissa (Hakalehto-Wainio 2012, 85).

Opettajankoulutuksen suhdetta koulumaailman käytännön todellisuuteen on opiskelijan vaikea arvioida vielä koulutuksen aikana. Hän eivät opintojen yhteydessä vielä täysin pääse kokeilemaan, kuinka hyvin koulutuksessa omaksutut tiedot ja taidot vastaavat työelämän todellisia vaatimuksia. Näin ollen opiskelijan on pitkälti itse pohdittava ja arvioitava, missä määrin hänen ammatillinen kasvunsa on seurausta saadusta koulutuksesta ja missä määrin muista kokemuksista. Ihannetilanteessa opiskelijoiden havainnot ja kokemukset voisivat suoraan ohjata opettajankoulutuksen kehittämistä ja sen tavoitteiden tarkentamista, jotta koulutus vastaisi entistä paremmin nyky-yhteiskunnan opetustyön arkea. (Laine 2004, 237.) Rytkösen (2025) tuoreessa tutkimuksessa haastateltiin luokanopettajaopiskelijoita heidän käsityksistään luokanhallinnan haasteista sekä siitä, millaista tukea he toivoisivat opettajankoulutuslaitokselta tämän osa-alueen kehittämiseen. Osa opiskelijoista koki, että opettajankoulutus voisi tarjota vahvempaa tukea luokanhallintataitojen oppimiselle lisäämällä ja monipuolistamalla opetusharjoitteluja. Eräs opiskelija korosti, että harjoittelujaksoja tulisi olla nykyistä enemmän, jotta käytännön kokemusta karttuisi riittävästi. Lisäksi esitettiin toiveita siitä, että opiskelijoilla olisi enemmän mahdollisuuksia työskennellä eri kouluympäristöissä, esimerkiksi kaupungin kouluissa, mikä auttaisi kehittämään taitoja erilaisten oppilasryhmien ja tilanteiden hallintaan.

Opettajankoulutuksen on entistä tavoitteellisemmin määriteltävä, millaiseen tietoperustaan ja taitoihin ammatillinen kasvu tulisi rakentaa. Keskeistä on tunnistaa ne osaamisen alueet, jotka ovat välttämättömiä muuttuvassa koulutusjärjestelmässä, sekä kehittää menetelmiä, jotka tukevat opettajaopiskelijan ammatillista kehittymistä pitkäjänteisesti. Koulutuksen ja työelämän välinen siirtymävaihe edellyttää myös systemaattista työhöntulotuen mallia, jonka tulee jatkua läpi opettajan uran. Tällainen jatkuvan tuen järjestelmä ei ainoastaan vahvista opettajien ammattitaitoa ja työhyvinvointia, vaan syventää myös opettajankoulutuksen, koulun arjen ja laajemman yhteiskunnan välistä vuorovaikutusta. (Husu & Toom 2017, 344.)



## 5 TUTKIMUSONGELMAT

Tutkimuksen päätarkoituksena on selvittää kasvatustieteen luokanopettajaopiskelijoiden ymmärrystä siitä, miten ja mitä ohjaamis- ja kurinpitokeinoja saa ja tulee tarvittaessa käyttää. Tutkimustulosten selvitetään, mitä viiden vuoden luokanopettajaopiskelijat ajattelevat ja tietävät ojentamis- ja kurinpitokeinoista. Tutkimuksen tehtävänä on myös herätellä opettajankoulutuslaitoksia mahdollisesti käsittelemään kursseillaan laajemmin kyseisiä osa-alueita, jotka valmistavat tulevia luokanopettajia paremmin työelämän haasteisiin.

Tutkimus on tarpeellinen, sillä valmistuvien luokanopettajaopiskelijoiden käsityksistä opettajan ohjaamis- ja kurinpitokeinoista sekä niihin liittyvistä oikeudellisista ja eettisistä rajoista on saatavilla vain rajallisesti tutkimustietoa. On epäselvää, millaisina he kokevat kurinpidon ja ohjaamisen merkityksen luokahuoneessa ja miten he arvioivat oman tietämyksensä kurinpitoon liittyvästä lainsäädännöstä sekä siitä, mitkä tekijät vaikuttavat heidän käsityksiinsä kurinpidollisten keinojen käytöstä. Lisäksi ei tiedetä, eroavatko nämä käsitykset esimerkiksi iän, sukupuolen tai aiemman opetuskokemuksen mukaan. Tämän vuoksi tarvitaan tutkimusta, joka tarkastelee valmistuvien luokanopettajien käsityksiä ohjaamis- ja kurinpitokeinoista koulun arjessa sekä heidän valmiuksistaan toimia kurinpidollisissa tilanteissa opetustyössä. Tutkimusongelmasta johdetut tarkennetut tutkimuskysymykset ovat:

1. Missä määrin viidennen vuoden luokanopettajaopiskelijat kokevat tuntevansa opettajan kurinpitoon liittyvän lainsäädännön?
2. Miten luokanopettajaopiskelijat arvioivat perusopetuslain mukaisten ojentamis- ja kurinpitokeinojen lainmukaisuuden ja eettisyyden?
3. Millaisiin ojentamis- ja kurinpitotoimia koskeviin profiileihin luokanopettajaopiskelijat ovat ryhmiteltävissä heidän vastaustensa perusteella?
4. Onko viiden vuoden luokanopettajien ojentamis- ja kurinpitokeinoja koskevassa tietämyksessä eroja, kun niitä tarkastellaan taustamuuttujien (ikä, aiempi opetuskokemus) mukaan?

## 6 TUTKIMUSMENETELMÄT

### 6.1 Kysely tutkimusmenetelmänä

Tutkimus edustaa kvantitatiivista tutkimusta, jota kuvataan myös termeillä hypoteettisdeduktiivinen, eksperimentaalinen tai positivistinen tutkimusote ja joka on edelleen keskeinen lähestymistapa sosiaali- ja yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa. Sen tavoitteena on tunnistaa ja selittää ilmiöiden syy-seuraussuhteita sekä muotoilla näitä suhteita koskevia yleispäteviä lainalaisuuksia. Tämän tutkimusstrategian taustalla vaikuttaa realistinen ontologia, jonka mukaan todellisuus on olemassa ihmisestä riippumatta ja koostuu objektiivisesti havaittavista tosiasioista. Ajattelun filosofinen perusta juontuu loogisesta positivismista, jonka keskeinen väite on, että luotettava tieto rakentuu aistihavainnoista ja niihin perustuvasta loogisesta päättelystä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009 139.)

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa keskeistä on, että tutkimus rakentuu aiempien teorioiden ja selkeästi määriteltyjen käsitteiden varaan. Tutkimusprosessiin kuuluu tutkittavien henkilöiden valinta ja heidän ominaisuuksiensa kuvaaminen muuttujien avulla, jotka järjestetään analysoitavaan, usein taulukkomuotoiseen aineistoon. Päätelmät tehdään tilastollisen analyysin perusteella, ja tuloksia esitetään esimerkiksi prosenttijakaumien tai muiden kuvailevien tilastojen muodossa. Lisäksi tulosten merkitsevyyttä arvioidaan tilastollisin testein, joiden avulla pyritään tekemään yleistettäviä johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä. (Hirsjärvi ym. 1998, 137.)

Kasvatus- ja sosiaalitieteellisessä tutkimuksessa koko perusjoukon tutkiminen on useimmiten käytännössä mahdotonta. Siksi tutkimus toteutetaan yleensä otantamenetelmää hyödyntäen. Kun tavoitteena on tehdä yleistettäviä johtopäätöksiä, tutkija ensin määrittelee perusjoukon eli sen kokonaisuuden, johon tutkimustuloksia halutaan soveltaa, ja valitsee siitä edustavan otoksen. (Hirsjärvi ym. 2009, 139.) Tutkimuksissa keskitytään tavallisesti perusjoukkoa pienemmän, satunnaisesti valitun ryhmän tarkasteluun (Tietoarkisto n.d.). Tätä ryhmää kutsutaan otokseksi, ja sen avulla pyritään tekemään päätelmiä koko perusjoukosta. Toisin sanoen tutkimuksen lopullinen tavoite on yleistää otoksesta saadut havainnot koskemaan laajempaa väestöä tai ilmiötä. (Hirsjärvi ym. 1998, 137.) Tutkimuksessani tämä tarkoittaa kaikkia pian valmistuvia luokanopettajia.

Otanta voidaan toteuttaa useilla eri menetelmillä, ja otoksen koko määräytyy ennen kaikkea sen mukaan, kuinka tarkkoja ja luotettavia tuloksia tutkimuksessa tavoitellaan. Yleisenä periaatteena

voidaan todeta, että mitä läheisemmin otoksen tulosten halutaan heijastavan koko perusjoukon ominaisuuksia, sitä suurempi otos on valittava. Toisin sanoen otoskoon kasvattaminen parantaa tutkimuksen tarkkuutta ja yleistettävyyttä, mutta lisää samalla myös tutkimuksen resurssitarvetta. (Hirsjärvi ym. 2009, 139.)

Joissain tilanteissa perusjoukosta valittu satunnaisotos ei ole mahdollinen. Tämä johtuu usein siitä, että tutkijalla ei ole käytettävissään tietoja kaikista perusjoukon jäsenistä, joten satunnainen valinta koko joukosta ei onnistu. Tällöin joudutaan turvautumaan harkinnanvaraiseen otokseen, eli tutkimukseen valitaan kohteet tutkijan harkinnan perusteella. (Tietoarkisto n.d.). Tässä tutkimuksessa kysely lähetettiin viidennen vuoden luokanopettajaopiskelijoille, ja he saivat vapaaehtoisesti päättää, haluavatko osallistua tutkimukseen. Tämän vuoksi otos on vapaaehtois pohjainen, eli siihen kuuluvat vain ne opiskelijat, jotka itse valitsivat vastata. Otos ei siten välttämättä edusta koko perusjoukkoa tasaisesti, ja siihen liittyy valikoitumisvinouma: osallistujat voivat poiketa ominaisuuksiltaan niistä, jotka eivät osallistuneet tutkimukseen.

Tämän tutkimuksen pieni koko, vinoutunut otanta ja epäparametriset menetelmät rajoittavat tulosten yleistettävyyttä. Siksi tämän tutkimuksen havainnot eivät kuvaa koko kohdejoukkoa, vaan tarjoavat vain suuntaa antavan näkymän tarkasteltavaan asiaan.

## 6.2 Aineisto

Tutkimuksen aineisto koostuu 11 henkilön kyselyvastauksesta. Tutkimuksen osallistumispyynnöt jaettiin tutkittaville sosiaalisen median ja viestipalveluiden avulla. Webropol-sivustolla tutkimusta tarkasteltaessa havaitaan 83 % vastaajan aloittaneen vastaamisen, mutta keskeyttäneen vastaamisen ennen aikaisesti ja vain 17 % vastanneista suorittaneen tutkimuksen loppuun. Numeroina tarkasteltaessa tämä tarkoittaa 57 ihmisen keskeyttäneen vastaamisen ja vain 11 henkilön vastanneen kyselyn loppuun. Yleisin lopetussivu on ensimmäinen sivu, jossa kuvailen tutkittavaa asiaa sekä pyydetään lupaa vastausten tarkasteluun tutkimuksessani. Koska tutkielman otos jäi pieneksi, muuttaa se tuloksien tarkastelua sekä tuloksien yleistettävyyttä suhteessa koko tutkittavaan joukkoon. (Hirsjärvi, Remes. & Sajavaara 2009, 185–190.)

Tutkimuksen tarkoituksena ei ollut arvioida vastaajien juridista tietämystä sinänsä, vaan selvittää, miten hyvin he ajattelevat tuntevansa opettajan ojentamis- ja kurinpitokeinoja koskevat säädökset. Tutkimuksessa tarkasteltavina taustamuuttujina käytetään vastaajien ikää ja aikaisempaa työkokemusta. Tämän lisäksi kyselytutkimuksessa on selvitetty, mitä yliopistoa vastanneet ovat

käyneet ja ovatko he opiskelleet muita opettajankoulutuksen suuntautumisvaihtoehtoja. Tuloksia tarkasteltaessa en kuitenkaan tarkastele näitä kahta edellä mainittua taustamuuttujaa aineiston suppeuden vuoksi. Jatkotutkimuksissa myös nämä taustamuuttujat ovat mielenkiintoista ottaa huomioon tuloksia tarkasteltaessa. Tutkimuksen osallistujia ja heitä kuvaavia taustamuuttujia tarkastellaan seuraavassa taulukossa (Taulukko 1). Taulukon prosenttiosuudet on pyöristetty lähimpään kokonaislukuun.

Taulukko 1. Taustamuuttujien jakaumat

	Vastausvaihtoehdot/Tulokset	Vastausten lukumäärä n (%)
Ikä	Avoin vastaus (jaan vastaukset kahteen ryhmään)	
	24–28 vuotta	7 (64 %)
	31–42 vuotta	4 (36 %)
Sukupuoli	Nainen	9 (82 %)
	Mies	1 (9 %)
	Muu	0 (0 %)
	En halua kertoa	1 (9 %)
Yliopisto, jossa opettajankoulutusta käydään	Turun yliopisto	6 (55 %)
	Tampereen yliopisto	1 (9 %)
	Helsingin yliopisto	1 (9 %)
	En halua kertoa	3 (27 %)
Aikaisempi opetuskokemus peruskoulussa (vuosien mukaan)	0–1 vuotta	7 (64 %)
	2–6 vuotta	3 (27 %)
	yli 6 vuotta	1 (9 %)
Opinnot muissa opettajankoulutuksen suuntautumisvaihtoehdoissa (erityisopettaja, aineenopettaja yms.)	Kyllä	6 (55 %)
	Ei	5 (45 %)

Kuten taulukosta 1 nähdään 24–28 vuotta täyttäneitä vastaajia oli 64 % vastanneista. Kun taas 31–42-vuotiaita oli 36 %. Tutkimuksessa vastaajien ikä oli avokysymyksenä, johon vastaajat saivat merkata tarkan ikänsä. Kuitenkin aineiston analysointia varten vastaukset jaettiin kahteen ikäryhmään helpottamaan tarkastelua iän vaikutuksesta tutkittaviin kysymyksiin. Vastaajista 82 % oli naisia, kun taas 9 % miehiä ja 9 % ei halunnut kertoa sukupuoltaan. Taulukosta huomaamme vastaajista 75 %

käyvän opettajankoulutusta Turun yliopistossa. Vastaavasti 13 % vastanneista kävi Tampereen yliopistoa ja 13 % Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitosta.

Tarkasteltaessa aikaisempaa opetuskokemusta peruskoulussa taulukossa 1 huomaamme 64 % vastaajista olevan 0–1 vuotta opetuskokemusta peruskoulusta. Tutkimukseen vastanneista henkilöistä 27 % vastasi heillä olevan opetuskokemusta 2–6 vuotta. 9 % vastanneista ilmoitti heillä olevan yli 6 vuotta opetuskokemusta alla peruskoulusta. Tutkimukseen vastanneilta ei pyydetä tarkentamaan, onko suoritettu opetuskokemus ala- vai yläkoulusta. Opetuskokemusta tarkasteleva kysymys oli tutkimuksessa avokysymyksenä, johon vastaajat saivat kirjoittaa numeroin työkokemuksensa määrän vuositasolla. Tutkimuksen analysointia helpottamaan jaoteltiin annetut vastaukset kolmeen ryhmään, 0–1 vuotta, 2–6 vuotta ja yli 6 vuotta. Tutkimuksessa tutkittavilta kysyttiin myös, onko heillä muita tutkintoja opettajankoulutuksesta kuin luokanopettajan tutkinto, kuten aineenopettajan tutkintoa tai erityisopettajan tutkintoa. Vastaajista 55 % ilmoitti heillä olevan myös muu opettajankoulutuksen tutkinto. Kun taas 45 % vastaajista ilmoitti, ettei heillä ole muuta tutkintoa.

### 6.3 Aineiston keruu

Tämän tutkimuksen aineisto kerättiin kyselytutkimuksella Webropol- alustalla. Tutkimuksen kohderyhmän muodostavat viidennen vuoden yliopisto-opiskelijat, jotka ovat valmistumassa luokanopettajiksi opettajankoulutuslaitokselta. Tutkimuksen avulla oli tarkoitus saada mahdollisimman laaja ja monipuolinen käsitys valmistuvien luokanopettajien käsityksistä heidän oikeuksiinsa ojentamis- ja kurinpidollisissa tilanteissa. Aineistoa aloitettiin keräämään opiskelijoilta keväällä 2025. Ennen kyselyn julkaisemista varmistettiin, edellyttikö tutkimus erillistä tutkimuslupaa Turun yliopistolta. Yliopiston verkkosivujen ohjeistuksen mukaan tutkimuslupaa ei tarvita silloin, kun opiskelijoita pyydetään vastaamaan kyselyyn muissa kuin opetustilanteissa tai niihin rinnastettavissa tilanteissa (Turun yliopisto). Kyselylomakkeen sisältö tarkistutettiin ja hyväksytettiin vielä tutkimuksen ohjaajalla ennen sen jakamista tutkittaville.

Tutkimuksen tavoitteena oli saada mahdollisimman suuri määrä vastauksia, joten mittariksi valittiin Webropol-alustalla toteutettu sähköinen kyselylomake. Lomakkeen jakaminen suurelle joukolle oli helppoa, ja sen digitaalinen muoto madalsi osallistumiskynnystä. Kyselyä avatessaan vastaajat saivat lukea lomakkeeseen liittyvän tietosuojaselosteen. Jokainen kyselyyn vastannut antoi suostumuksensa vastaustensa hyödyntämiseen osana tutkimusta. Varsinainen kysely aloitettiin osiolla, jossa kartoitettiin taustatietoja, kuten vastaajan ikä, sukupuoli, työkokemus ja koulutustausta. Taustatietojen

keräämisen jälkeen kysely eteni kolmeen varsinaiseen osioon. Nämä osiot olivat 1. Opettajan oikeudet ja velvollisuudet: kysymykset 10–14. Nämä keskittyvät opiskelijoiden tietoon ja käsityksiin opettajan oikeuksista, velvollisuuksista ja toimintamahdollisuuksista. 2. Ojentamis- ja kurinpidolliset keinot: kysymykset 15–27. Nämä kysymykset käsittelevät eri kurinpidollisia keinoja, niiden lainmukaisuutta ja hyväksyttävyyttä. 3 Käytännön esimerkkitalanteet ja päätöksenteko: kysymykset 28–30. Ne sisältävät konkreettisia tilanteita ja vapaamuotoisia huomioita, joissa opiskelijat arvioivat, miten opettaja voisi toimia käytännössä. (Liite 1.)

Tutkimuksen kohteena oli ennen kaikkea vastaajien oma käsitys ja varmuus tiedoistaan, ei se, kuinka moni heistä vastasi lain mukaisesti oikein. Alla esitetään kuitenkin selkeyden vuoksi Perusopetuslain pohjalta tehty kyselytutkimuksen kysymykset sekä jokaisen väittämän lainmukaisen oikean vastauksen, selkeyttääkseni aineiston lopullista analyysia ja tulosten tarkastelua.

Ensimmäisessä osassa esitettiin väittämiä, joista osa koski oppilaan osallistumisoikeuden rajoittamista. Perusopetuslain mukaan oppilasta ei saa sulkea koulun retken ulkopuolelle kurinpitotoimena, eikä häneltä voida evätä osallistumista seuraavan koulupäivän opetukseen rangaistuksena. Samankaltaista rajoitusteemaa käsiteltiin myös väittämässä, jossa oppilas jätettiin koulun joukkuepelin ulkopuolelle jälki-istuntoa seuraavana päivänä, tämäkään menettely ei ole lainmukainen. Lisäksi väite, jonka mukaan oppilaalta voisi jättää antamatta päättötodistuksen suorittamattomien jälki-istuntojen perusteella, on lainvastainen, koska todistusta ei saa käyttää kurinpitovälineenä.

Kyselyssä selvitettiin myös koulun muun henkilökunnan toimivaltaa. Vastaajien tuli arvioida, voivatko vahtimestari tai kouluruokailun työntekijät käyttää perusopetuslain mukaisia ojentamis- ja kurinpitokeinoja. Oikea vastaus oli, että kurinpitovalta kuuluu yksinomaan opettajille ja rehtorille. Lisäksi tarkasteltiin tukitoimiin liittyviä väitteitä: opettaja ei saa jättää tukitoimia tarjoamatta pelkän oletuksen perusteella, mutta hän ei ole velvollinen aloittamaan tukitoimia, mikäli oppilas ei tosiasiallisesti niitä tarvitse.

Kotitehtäviin liittyvissä kysymyksissä selvitettiin, voiko oppilaan määrätä tekemään laiminlyötyjä tehtäviä koulupäivän jälkeen. Perusopetuslain mukaan oppilas voidaan määrätä tekemään tehtäviä valvonnan alaisena enintään tunnin ajan koulupäivän päättymisen jälkeen. Huoltajille tulee myös ilmoittaa toistuvista kotitehtävien laiminlyönneistä, joten tätä koskeva väite oli lainmukainen. Kysely sisälsi lisäksi väitteitä oppilaan poistamisesta oppitunnilta ja voimakeinojen käytöstä. Opettajalla on oikeus määrätä opetusta häiritsevä oppilas poistumaan jäljellä olevan oppitunnin ajaksi, ja tarvittaessa opettaja voi käyttää tilanteeseen nähden välttämättömiä ja oikeasuhtaisia voimakeinoja. Huoltajien kuuleminen ei ole poistamistoimenpiteen edellytys, joten tätä koskeva väite oli virheellinen. Voimankäyttövälineitä ei kuitenkaan saa käyttää missään tilanteessa, jolloin niitä

koskeva väite oli niin ikään väärin. Sen sijaan poistamisesta tulee ilmoittaa huoltajille, joten ilmoitusvelvollisuutta koskeva väite oli oikea.

Kyselyyn sisältyi myös tapausesimerkki, jossa opettaja ottaa oppilaalta lakin pois ja taluttaa oppilasta käsivarresta. Toimenpide on perusopetuslain mukainen silloin, kun se on välttämätön ja voimakeinoja käytetään oikeasuhtaisesti. Jälki-istuntoa koskevat väitteet vahvistivat opettajan toimivaltaa: opettaja voi määrätä oppilaan jälki-istuntoon enintään kahdeksi tunniksi häiritsevän, vilpillisen tai järjestystä rikkovan toiminnan vuoksi. Lisäksi väite, jonka mukaan rehtori ei voisi evätä oppilaan osallistumista opetukseen jäljellä olevan koulupäivän ajaksi, oli virheellinen, sillä rehtorilla on toimivalta tehdä tämä päätös silloin, kun oppilaan toiminta vaarantaa opetuksen tai muiden turvallisuuden.

Tutkimuksen vastaajat ovat vastanneet kysymyksiin Likert-arviointiasteikon avulla niin, että numero 1 tarkoittaa arvona vastaajan olevan täysin eri mieltä väittämän kanssa, numero 2 sitä, että vastaaja on jokseenkin eri mieltä väittämän kanssa. Numero 3 tarkoittaa vastaajan olevan väittämän kanssa neutraali eli ei ole samaa eikä eri mieltä väittämän kanssa. Numero 4 arvona merkitsee vastaajan olevan väittämän kanssa jokseenkin samaa mieltä. Vastaavasti asteikon toisessa päässä on 5, mikä tarkoittaa vastaajan olevan täysin samaa mieltä väittämän kanssa. Jokaisen teeman kysymyksiin vastaaminen oli pakollista, mikä tarkoittaa, että jokainen vastaaja (n=11) on vastannut jokaiseen tutkimuksessa esitettyyn kysymykseen.

## 6.4 Aineiston analysointi

Aineiston analyysia varten vastaustiedot siirrettiin IBM SPSS Statistics 30 -ohjelmaan, jossa tarkasteltiin pääasiassa vastausten keskiarvoja ja keskihajontoja. Varsinainen tilastollinen analyysi toteutettiin pääasiallisesti SPSS-ohjelmistolla, mutta yksityiskohtaisempaa profiilikohtaista tarkastelua varten hyödynnettiin lisäksi Webropol-alustan tarjoamia vastaajien yksilöllisiä vastaustietoja.

Tilastollisen analyysin rinnalla käytettiin menetelmää, jonka tavoitteena oli profiloida vastaajia heidän vastaustensa perusteella. Analyysissa jokaisen vastaajaan vastauksia tarkasteltiin ensin yksilöllisesti pyrkien muodostamaan kuva hänen ojentamis- ja kurinpidollisesta tietämyksestään ja hänen kokemastaan varmuudesta vastausten suhteen. Lopuksi yksittäisiä profiileja tarkasteltiin toisiinsa verraten ja muodostettiin kolme luokkaa, joihin luokanopettajaopiskelijoiden profiilit sijoitettiin.

Aineiston analyysi toteutettiin aineistolähtöisen profiloinnin menetelmällä, jonka tavoitteena oli tunnistaa vastaajien vastauksista rakenteita ja toistuvia piirteitä heidän juridisessa osaamisessaan ja

itsearvioinnissaan. Analyysi eteni vaiheittain siten, että ensin väittämien oikeat vastaukset määriteltiin perusopetuslain ja sitä koskevan oikeuskirjallisuuden perusteella, minkä jälkeen vastaajien yksittäiset Likert-asteikolla antamat arvioita tarkasteltiin suhteessa näihin oikeudellisesti perusteltuihin ”oikeisiin vastauksiin”. Aineistoa tarkasteltiin samanaikaisesti myös taustamuuttujien, iän ja opetuskokemuksen näkökulmasta, jotta voitiin arvioida vastaajien vastausprofiilien ja taustatekijöiden välisiä yhteyksiä.

Tämän jälkeen aineistosta etsittiin yhtäläisyyksiä vastaajien vastaustavoissa. Analyysi toteutettiin ilman ennalta määriteltyjä kategorioita, ja profiilit muodostuivat vastaajien välisistä eroista: 1) vastausten oikeellisuudesta, 2) vastausvarmuudesta, 3) vastausten sisäisestä loogisuudesta sekä 4) kyvystä soveltaa lakia tapausesimerkkeihin. Lopulliset profiilit muodostettiin vertaamalla yksittäisten vastaajien koko vastausprofiileja toisiinsa ja ryhmittelemällä ne aineistosta esiin nouseviin rakenteisiin. Profiilit muodostettiin siten, että kukin vastaaja sijoitettiin siihen ryhmään, jonka ominaispiirteet vastasivat parhaiten hänen vastauskokonaisuuttaan.

Analyysin lopputuloksena muodostui kolme profiilia, mutta menetelmän kannalta olennaista on, että ryhmät eivät pohjautuneet tilastollisiin menetelmiin, vaan aineistolähtöiseen, systemaattiseen vertailuun ja laadulliseen tulkintaan. Tämä lähestymistapa mahdollisti sen, että yksittäisten vastausten vivahteet ja vastaajien väliset hienovaraiset erot pystyttiin huomioimaan osana ryhmittelyprosessia.

## 6.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tässä luvussa arvioin tutkimukseni luotettavuutta. Tutkimuksen eettiset näkökohdat kytkeytyvät sekä tutkimusprosessin eri vaiheisiin että tutkimustulosten raportointiin ja julkaisemiseen (Tähtinen, Laakkonen & Broberg 2020, 57). Uuden tiedon tuottamisen ohella tieteen keskeisenä eettisenä periaatteena voidaan pitää pyrkimystä riippumattomuuteen ja itsenäiseen ajatteluun. Tämän lähtökohtana on oletus, että tieteen omien päämäärien ja menetelmien noudattaminen mahdollistaa parhaiden tulosten saavuttamisen uuden tiedon ja ymmärryksen tuottamisessa, mutta viime kädessä jokainen tutkija tekee omaa tutkimustyötään koskevat eettiset ratkaisut. (Kuula 2006, 25–26.)

Tutkimuskysymyksiä tehdessä perusteltu päätös oli lähestyä niitä tilastollisen tutkimuksen menetelmin. Lukuisista ja suurimmaksi osaksi tuntemattomista syistä tutkimuksen otoskoko jäi erittäin pieneksi, mikä tuloksia tarkasteltaessa ja tilastollisia analyyseja tehdessä vaikutti erilaisten tilastollisten menetelmien käyttöön. Tutkimuksen kohderyhmän vaikea tavoitettavuus ja siitä seurannut pieni otoskoko rajoittavat tutkimuksen yleistettävyyttä, minkä vuoksi tuloksia voidaan pitää ainoastaan suuntaa antavina koko tutkimusjoukkoa koskien. Näistä syistä tutkimuksessa ei sovellettu

tilastollisen merkitsevyyden testauksia. Alkuperäisen tutkimussuunnitelman mukaisesti tavoitteena oli toteuttaa laajempaa vertailua ja tilastollista analyysia, mutta tutkimusasetelmaa ja raportointia jouduttiin muokkaamaan tutkimusprosessin edetessä vastaamaan paremmin toteutuneita olosuhteita.

Tutkimuseettisen tiedekunnan julkaisussa (2023) kuvaillaan hyviksi tieteellisiksi käytännöiksi periaatteita, jotka perustuvat eurooppalaiseen tutkimuseettiseen ohjeistukseen. Hyvän tieteellisen käytännön (engl. *research integrity*) keskeisiä arvoja ovat luotettavuus, rehellisyys, toisten tutkijoiden työn ja ihmisarvon kunnioittaminen sekä vastuullisuus. Hyvä tieteellinen käytäntö kattaa koko tutkimusprosessin elinkaaren aina suunnittelusta toteutukseen, raportointiin ja tulosten julkaisemiseen. Tieteellisen toiminnan tulee olla huolellisesti suunniteltua, johdonmukaisesti dokumentoitua ja mahdollisuuksien mukaan avoimen tieteen periaatteiden mukaista. Lisäksi tutkimuksen suunnittelussa edellytetään aiemman tutkimustiedon huomioon ottamista, jotta uusi tutkimus rakentuu olemassa olevan tietoperustan varaan ja edistää tieteen kumuloituvaa luonnetta. (Tutkimuseettinen tiedekunta 2/2023, 11,13.)

## 7 Tulokset

Esittelen tutkimustulokset tutkimuskysymyksiä mukaisessa järjestyksessä.

### 7.1 Opettajan oikeudet

Vuonna 2025 perusopetuslakiin 29§ on uutena pykälänä määritelty, miten opetuksen järjestäjän tulee hyväksyä järjestyssäännöt, joilla edistetään koulun hyvinvointia ja sisäistä järjestystä, turvallisuutta ja viihtyisyyttä. (Perusopetuslaki, 23.5.2025/245.) Seuraavassa taulukossa 2 tarkastelen tutkimukseen osallistuneiden opettajaopiskelijoiden vastauksia tutkimuksessa esitettyihin ensimmäisen osion kysymyksiin.

Taulukko 2. Opettajaopiskelijoiden käsitykset opettajien oikeuksista (N=11)

	N	Pienin	Suurin	Ka	Kh
Tunnen hyvin opettajan oikeudet peruskoulussa	11	2,00	5,00	3,3636	0,92442
Tiedän, mitä kurinpitokeinoja opettajalla on käytettävissään	11	2,00	5,00	3,5455	0,82020
Koen, että koulutukseni on antanut riittävät valmiudet ymmärtää opettajan oikeuksia	11	1,00	5,00	2,7273	1,00905
Tiedän miten toimia tilanteessa, jossa oppilas uhkaa opettajaa tai toista oppilasta	11	3,00	5,00	3,7273	0,78625
Tunnen opettajan vastuut ja velvollisuudet suhteessa huoltajiin	11	3,00	5,00	3,7273	0,64667

Likert-asteikko: 1=Täysin eri mieltä, 5= Täysin samaa mieltä

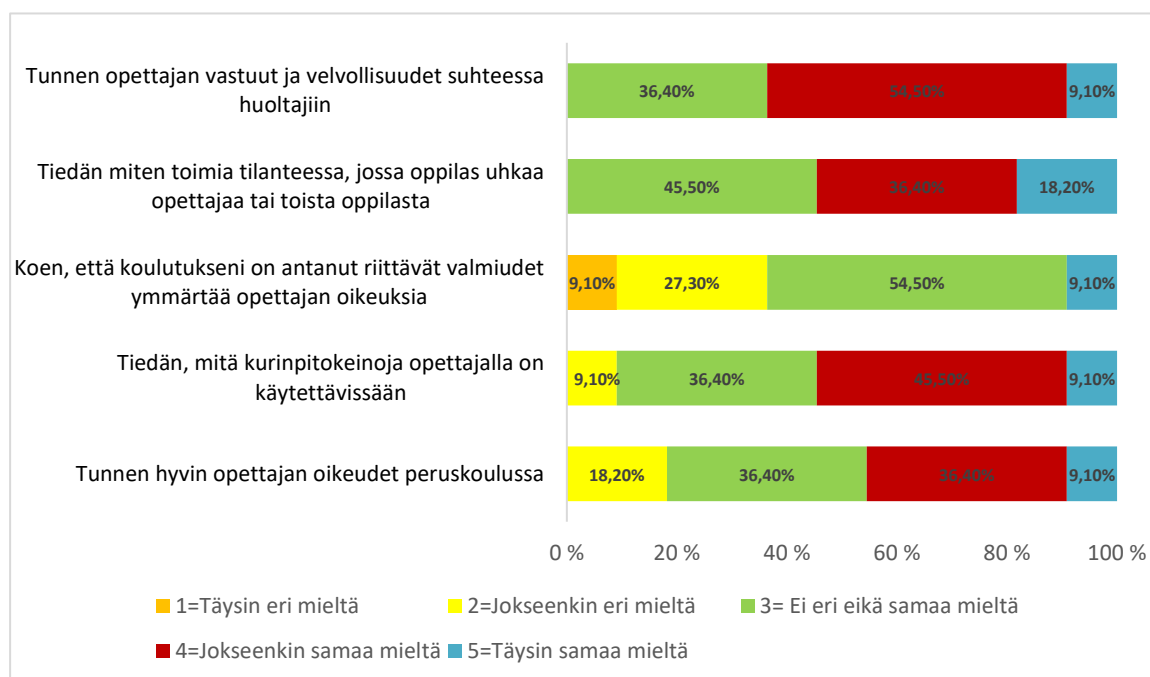
Kahdessa ensimmäisessä kysymyksessä ”Tunnen hyvin opettajan oikeudet peruskoulussa” sekä ”Tiedän, mitä kurinpitokeinoja opettajalla on käytettävissään” kaikki vastaajat ovat vastanneet arviointiasteikolla pisteiden 2–5 välillä. Keskiarvo molemmissa kysymyksissä vastauksille on lähellä 3,5 pistettä. Molempien kysymysten vastauksissa keskihajonta on pieni 0,92442 ja 0,82020. ”Koen, että koulutukseni on antanut riittävät valmiudet ymmärtää opettajan oikeuksia”- kysymyksessä vastaukset jakautuvat koko arviointiasteikolle eli 1–5 välille. Vastausten keskiarvo on 2,7273 ja keskihajonta 1,00905. Teeman neljännessä kysymyksessä opettajaopiskelijoiden on täytynyt arvioida osaavatko he toimia tilanteessa, jossa oppilas uhkaa opettajaa tai toista oppilasta. Kysymyksen vastaukset jakautuvat arvojen 3–5 välille, keskiarvo vastauksissa on 3,7273 ja keskihajonta vastauksessa on 0,78625. Teeman viimeinen kysymys on: ” Tunnen opettajan vastuut ja velvollisuudet

suhteessa huoltajiin.” Siinä vastaajien vastaukset jakautuvat arvojen 3–5 välille. Vastausten keskiarvo kysymykselle on 3,7273 ja keskihajonta on 0,64667.

Yhteenvedona voidaan todeta, että vastausten keskiarvot sijoittuivat pääosin asteikon neutraalille eli 3-tasolle tai sen yläpuolelle, ja useimpien väittämien keskihajonnat olivat kohtalaisia. Korkeimmat keskiarvot saivat väittämät, jotka koskivat opettajan oikeutta määrätä oppilas jälki-istuntoon ja opettajan vastuita suhteessa huoltajiin. Vastausten hajonta oli suurinta väittämässä, jotka käsittelivät voimankäyttöä ja huoltajainformointia. Aineistossa oli jonkin verran vaihtelua eri väittämien välillä, mutta kaikissa kysymyksissä vastausten jakaumat pysyivät pääosin asteikon keskialueella tai sen yläpuolella.

## 7.2 Luokanopettajaopiskelijoiden kokemus opettajan oikeuksia koskevasta tietämyksestä

Kyselyssä luokanopettajaopiskelijoille esitettiin väitteitä koskien opettajan oikeuksia. Seuraava kuvio esittää vastaajien kokemusta siitä, kuinka hyvin he tuntevat tai hallitsevat opettajan oikeudet.



Kuvio 1. Opettajaopiskelijoiden käsitykset opettajien oikeuksista (%)

Kuviossa ensimmäisenä esitetyn väitteen vastauksista näemme, että 36,4 % vastaajista on vastannut olevansa väittämän kanssa ei eri eikä samaa mieltä. Yli puolet vastaajista 54,5 % ovat vastanneet olevansa jokseenkin samaa mieltä kysymyksen kanssa. 9,1 % vastaajista on kertonut olevansa väittämän kanssa täysin samaa mieltä.

Kuvion toisessa väitteen kohdalla ”Tiedän miten toimia tilanteessa, jossa oppilas uhkaa opettajaa tai toista oppilasta” vastaukset ovat jakautuneet vastaajien kesken seuraavasti. Lähes puolet (45,5 %) vastaajista on ilmoittanut olevansa väittämän kanssa ei eri eikä samaa mieltä. Jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa on vastaajista ollut 36,4 % vastaajista. Lähes viidennes 18,2 % vastaajista on ilmoittanut tietävänsä täysin, miten tulee toimia tilanteessa, jossa oppilas käyttäytyy uhkaavasti.

Kuvion kolmannessa väitteessä vastaajia on pyydetty vastamaan koulutuksen antamiin valmiuksiin opettajan oikeuksista. Tässä tulokset jakautuvat neljälle eri Likert-asteikon pisteille (1–4). 9,1 % vastaajista kertoo olevansa väittämän kanssa täysin eri mieltä. 27,3 % vastaajista kertoo olevansa väittämän kanssa jokseenkin eri mieltä. Vastaavasti yli puolet vastaajista (54,5 %) ilmaisee olevan väittämän kanssa ei eri eikä samaa mieltä. Täysin samaa mieltä väittämän kanssa on 9,1 % vastaajista.

”Tiedän, mitä kurinpitokeinoja opettajalla on käytettävissään”-väitteen vastaukset jakautuvat seuraavasti: 9,1 % vastaajista kertoo olevansa väittämän kanssa jokseenkin eri mieltä. 36,4 % vastaajista vastaa kysymykseen pisteen 3 eli eivät ole väittämän kanssa eri eikä samaa mieltä. Kysymykseen on vastannut jokseenkin samaa mieltä 45,5 % vastaajista. Täysin samaa mieltä kysymyksen väittämän kanssa on vajaa kymmenes (9,1 %).

Opettajaopiskelijoiden omakohtainen tuntemus opettajan oikeuksista- kysymyksessä, jossa heitä pyydetään arvioimaan, tuntevatko he hyvin opettajan oikeudet, 18,2 % vastaa olevansa jokseenkin eri mieltä väitteen kanssa. Yli kolmannes (36,4 %) kertoo ettei ole eri eikä samaa mieltä kysymyksen kanssa. Myös yli kolmannes on vastannut (36,4 %) jokseenkin samaa mieltä. Alle kymmenes vastaajista (9,1 %) on kertonut olevansa väitteen kanssa täysin samaa mieltä.

### **7.3 Laillisuus ohjaamis- ja kurinpidollisissa keinoissa**

Taulukossa 3 esitetään luokanopettajaopiskelijoiden vastaukset väittämiin, jotka koskivat opettajaan kohdistuvia juridisia velvoitteita ja oikeuksia. Kunkin väittämän kohdalla ilmoitetaan vastausten lukumäärä (n), pienin ja suurin arvo, keskiarvo (Ka) sekä keskihajonta (Kh).

**Taulukko 3. Opettajaopiskelijoiden arviot opettajaan kohdistuvasta juridiikasta**

	N	Pienin	Suurin	Ka	Kh
Oppilaalta voi evätä rangaistuksena pääsyn koulun retkelle?	11	1,00	5,00	3,2727	1,34840
Koulu voi evätä oppilaalta oikeuden seuraavan koulupäivän opetukseen?	11	1,00	5,00	3,4545	1,29334
Perusopetuslain mukaan oppilas, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo koulun järjestystä taikka menettelee vilpillisesti, voidaan määrätä jälki-istuntoon enintään kahdeksi tunniksi	11	3,00	5,00	4,5455	,68755
Oppilaalle ei tarvitse lainsäädännön mukaan antaa päättötodistusta, jos lukuvuoden loppuun mennessä hän ei ole suorittanut hänelle rästissä olevia jälki-istuntoja	11	2,00	5,00	3,4545	1,03573
Perusopetuslaki velvoittaa oppilaan oppitunnilta poistamista koskevassa asiassa kuulemaan huoltajia	11	1,00	5,00	2,9091	1,13618
Opettaja voi määrätä opetusta häiritsevän oppilaan poistumaan jäljellä olevan oppitunnin ajaksi luokkahuoneesta	11	3,00	5,00	4,3636	,80904
Oppilaan poistamisessa saa käyttää voimankäyttövälineitä	11	1,00	3,00	1,4545	,68755

Väittämässä “Oppilaalta voi evätä rangaistuksena pääsyn koulun retkelle” vastausten keskiarvo oli 3,272 (Kh 1,348), mikä osoittaa lievää myönteisyyttä, vaikka väite on lain mukaan virheellinen (Lahtinen 2011, 268). Tämä tulos viittaa siihen, että useat vastaajat eivät olleet varmoja, saako opettaja evätä oppilaalta oikeudet osallistua koulun järjestämiin aktiviteetteihin rangaistustilanteessa.

Vastaava epävarmuus näkyi väittämässä “Koulu voi evätä oppilaalta oikeuden seuraavan koulupäivän opetukseen”, jonka keskiarvo oli 3,454 (Kh 1,293). Korkea hajonta kertoo mielipiteiden jakautumisesta, mikä ilmentää eritasoista ymmärrystä perusopetuslain asettamista rajoista (Lahtinen 2011, 269). Lain tuntemus oli kuitenkin vahvempaa väittämässä “Perusopetuslain mukaan oppilas, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo koulun järjestystä taikka menettelee vilpillisesti, voidaan määrätä jälki-istuntoon enintään kahdeksi tunniksi” (Ka 4,545, Kh 0,687). Tässä vastaajat olivat lähes yksimielisesti lain mukaisella kannalla, mikä kertoo hyvistä perustiedoista kurinpidollisten keinojen osalta. Sen sijaan väittäjä “Oppilaalle ei tarvitse lainsäädännön mukaan antaa päättötodistusta, jos hän ei ole suorittanut jälki-istuntojaan” sai keskiarvon 3,454 (Kh 1,035), mikä paljastaa epäselvyyttä todistuksen antamista koskevissa käytännöissä.

Huoltajien kuulemista koskevassa väittämässä “Perusopetuslaki velvoittaa oppilaan oppitunnilta poistamista koskevassa asiassa kuulemaan huoltajia” keskiarvo oli 2,909 (Kh 1,136), mikä viittaa siihen, että vastaajat eivät olleet yksimielisiä huoltajien aseman suhteen. Opettajan toimivallan osalta väittämä “Opettaja voi määrätä opetusta häiritsevän oppilaan poistumaan jäljellä olevan oppitunnin ajaksi luokahuoneesta” sai korkean keskiarvon 4,363 (Kh 0,809), mikä osoittaa hyvää tuntemusta lain sallimasta menettelystä. Voimankäyttövälineitä koskeva väittämä “Oppilaan poistamisessa saa käyttää voimankäyttövälineitä” sai keskiarvon 1,454 (Kh 0,687), mikä osoittaa vahvaa lainmukaista tietämystä. Sitä vastoin väittämässä “Opettaja voi käyttää vaadittuja voimakeinoja oppilaan poistamiseksi luokasta” keskiarvo oli 3,181 (Kh 1,328), mikä viittaa tulkinnallisuuteen ja epävarmuuteen voimakeinojen sallituista rajoista.

Taulukossa 4 kuvataan luokanopettajaopiskelijoiden arvioita opettamiseen liittyvästä juridiikasta. Väittämän “Opettaja voi käyttää vaadittuja voimakeinoja oppilaan poistamiseksi luokasta” keskiarvo oli 3,181 (Kh 1,328), mikä viittaa tulkinnallisuuteen ja epävarmuuteen voimakeinojen sallituista rajoista. Huoltajille tiedottamista koskeva väittämä “Huoltajalle ei tarvitse ilmoittaa, jos oppilas poistetaan luokasta” sai keskiarvon 1,909 (Kh 1,136), mikä osoittaa, että epävarmuutta vastaajien keskuudessa ilmoitusvelvollisuuden pakollisuudesta. Kotitehtävien laiminlyöntiin liittyvä väittämä “Kotitehtävänsä laiminlyönyt oppilas voidaan määrätä koulupäivän päätyttyä enintään kahdeksi tunniksi tekemään tehtäviään” sai keskiarvon 3,818 (Kh 1,167), mikä kertoo, että suurin osa piti väitettä todenmukaisena, vaikka todellinen lainmukainen enimmäisaika on yksi tunti. Väittämä “Opettajan on velvollisuus ilmoittaa huoltajille kotiin läksyjen tekemättä jättäminen” sai keskiarvon 3,545 (Kh 1,572), mikä ilmentää vaihtelevaa käsitystä ilmoitusvelvollisuuden laajuudesta. “Oppilaan osallistumista opetukseen ei voida rehtorin päätöksellä evätä jäljellä olevan koulupäivän ajaksi”- väittämä sai keskiarvon 1,272 (Kh 0,467), mikä osoittaa, että suurin osa vastaajista oli oikealla kannalla (lain mukaan osallistuminen voidaan evätä tietyin edellytyksin).

Kirjallista varoitusta koskevassa väittämässä “Oppilaalle voidaan antaa kirjallinen varoitus, jos hän häiritsee opetusta” keskiarvoksi muodostui 4,090 (Kh 1,044), mikä osoittaa vahvaa tietämystä. Esimerkkitalanteissa vastausten hajonta oli suurta. Tapauksessa, jossa oppilas ei saanut osallistua salibandyotteluun aiemman rikkeen vuoksi, keskiarvo oli 1,909 (Kh 0,700), mikä osoittaa, että suurin osa piti menettelyä lainvastaisena. Toisessa tapauksessa, jossa opettaja poisti oppilaan toistuvasti ja käytti lievää fyysistä ohjausta, keskiarvo 3,272 (Kh 1,420) kertoo, että vastaajat olivat epävarmoja opettajan toiminnan lainmukaisuudesta.

Taulukko 4. Opettajaopiskelijoiden arviot opettajaan kohdistuvasta juridiikasta

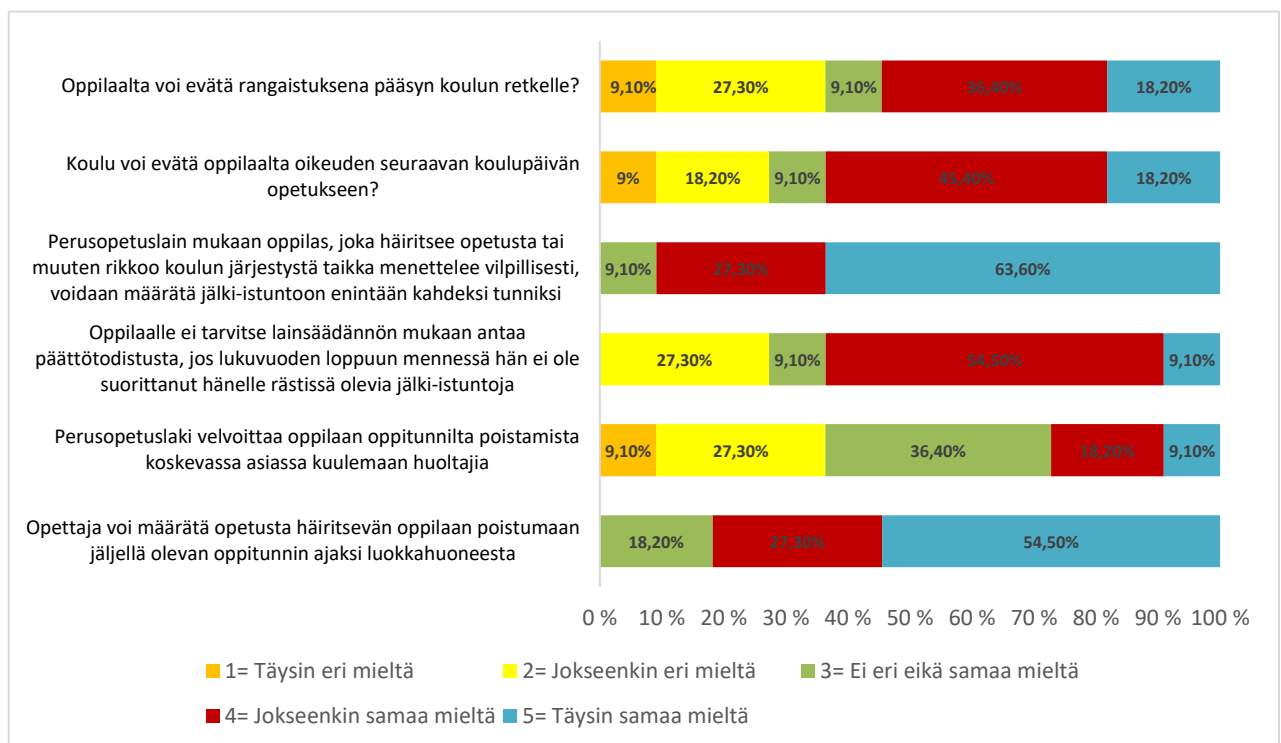
	N	Pienin	Suurin	Ka	Kh
Opettaja voi käyttää vaadittuja voimakeinoja oppilaan poistamiseksi luokasta	11	1,00	5,00	3,1818	1,32802
Huoltajalle ei tarvitse ilmoittaa, jos oppilas poistetaan luokasta	11	1,00	4,00	1,9091	1,13618
Kotitehtävänsä laiminlyönyt oppilas voidaan määrätä koulupäivän päätyttyä enintään KAHDEKSI tunniksi kerrallaan valvonnan alaisena suorittamaan tehtäviään	11	2,00	5,00	3,8182	1,16775
Opettajan on velvollisuus ilmoittaa huoltajille kotiin läksyjen tekemättä jättäminen	11	1,00	5,00	3,5455	1,57249
Oppilaan osallistuminen opetukseen EI voida rehtorin päätöksellä evätä jäljellä olevan koulupäivän ajaksi.	11	1,00	2,00	1,2727	,46710
Oppilaalle voidaan antaa kirjallinen varoitus, jos hän häiritsee opetusta	11	2,00	5,00	4,0909	1,04447
Esimerkki tilanne: Oppilas oli ottanut erästä toista oppilasta koulun välituntipelissä olkapäästä kiinni ja tönäissyt hänet seinään. Hän sai tästä jälki-istuntoa. Seuraavana päivänä oli koulun joukkueen salibandypeli. Oppilas ei päässyt pelaamaan, vaan istui vaihtopenkillä koko turnauksen ajan. Oliko koulun menettely perusopetuslain mukainen rangaistuskeino?	11	1,00	3,00	1,9091	,70065
Esimerkki tilanne: Oppilas ei ollut noudattanut opettajan pyyntöä ottaa lippalakkia päästään pois sisällä ja mennä viettämään välituntia ulos. Pyyntöjen jälkeen opettaja oli ottanut lakin pois oppilaan päästä ja poistanut tämän käytävältä ulos olkavarresta kiinni pitäen. Myöhemmin samana koulupäivänä opettaja oli pyytänyt samaista oppilasta poistumaan tunnilta, sillä oppilas oli omalla toiminnallaan häirinnyt tuntia. Oppilas ei noudattanut pyyntöä, jonka jälkeen opettaja joutui jälleen poistamaan oppilaan tunnilta ja taluttamaan hänet käsivarresta kiinni pitäen rehtorin kansliaan. Saako opettaja toimia lain puitteissa näin?	11	1,00	5,00	3,2727	1,42063

Likert-asteikko: 1=Täysin eri mieltä, 5= Täysin samaa mieltä

Taulukon 3 ja 4 tulosten perusteella opettajarajoittelijoiden käsitykset opettajan juridisista oikeuksista ja velvollisuuksista vaihtelivat huomattavasti eri väittämien välillä. Likert-asteikolla annetut vastaukset osoittivat, että juridinen tietämys oli kokonaisuutena melko vaihtelevaa.

## 7.4 Luokanopettajaopiskelijoiden tuntemus lainmukaisista ohjaamis- ja kurinpidollisista keinoista

Seuraavat kuviot (2, 3 ja 4) havainnollistavat luokanopettajaopiskelijoiden tuntemusta opettajan lainmukaisista ohjaamis- ja kurinpidollisista keinoista.



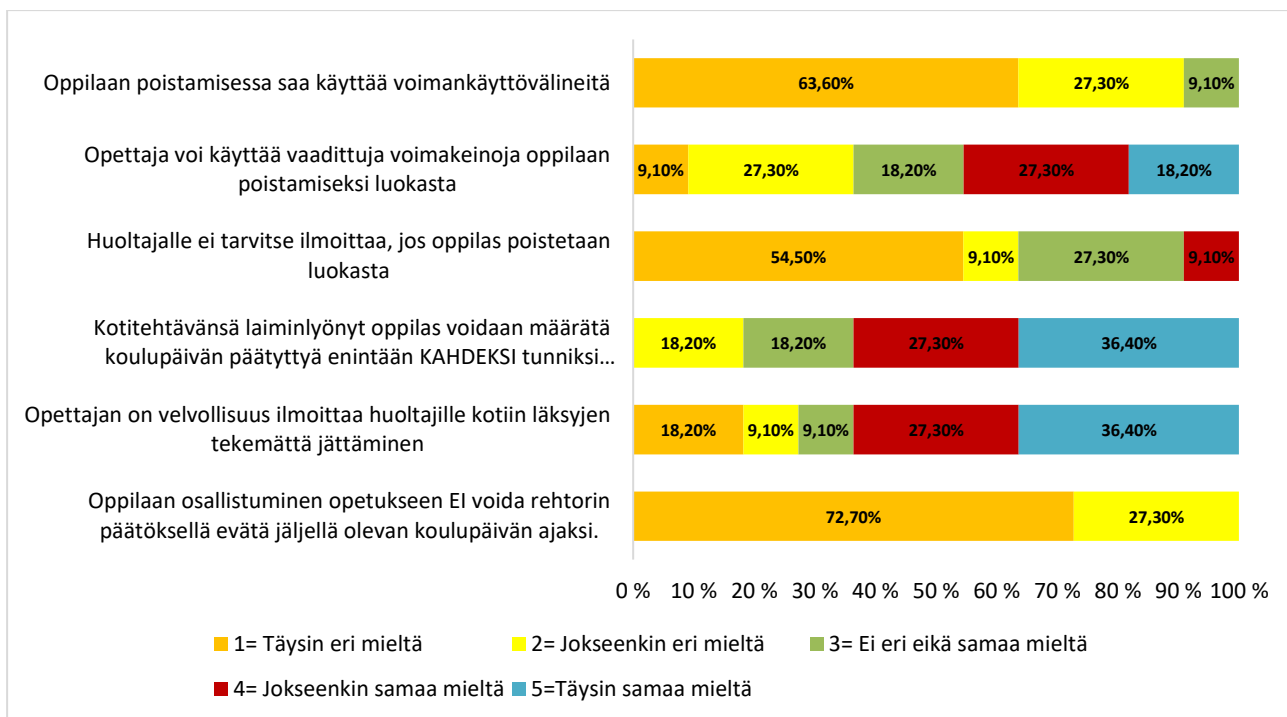
Kuvio 2 Opettajaopiskelijoiden arviot opettajaan kohdistuvasta juridiikasta (%)

Kuviossa 2 on esitetty opettajaopiskelijoiden vastaukset väittämiin, jotka koskevat opettajaan kohdistuvia juridisia oikeuksia ja velvollisuuksia. Tulokset on ilmoitettu prosenttiosuuksina, jotka kuvaavat vastausten jakautumista viisiportaisella Likert-asteikolla, jossa 1 tarkoittaa “täysin eri mieltä” ja 5 “täysin samaa mieltä”. Väittämään “Oppilaalta voi evätä rangaistuksena pääsyn koulun retkelle” vastanneista 9,1 % oli täysin eri mieltä ja 27,3 % jokseenkin eri mieltä. 9,1 % vastaajista sijoittui neutraalille kannalle eli valitsi vaihtoehdon “ei eri eikä samaa mieltä”. Kolmasosa vastaajista (36,4 %) oli väittämän kanssa jokseenkin samaa mieltä ja täysin samaa mieltä 18,2 % vastaajista. Kun

taas väittämän “Koulu voi evätä oppilaalta oikeuden seuraavan koulupäivän opetukseen” kohdalla 9,0 % vastaajista oli täysin eri mieltä ja 18,2 % jokseenkin eri mieltä. Neutraalisti suhtautuvia oli 9,1 %, kun taas 45,4 % oli jokseenkin samaa mieltä ja 18,2 % täysin samaa mieltä.

“Perusopetuslain mukaan oppilas, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo koulun järjestystä taikka menettelee vilpillisesti, voidaan määrätä jälki-istuntoon enintään kahdeksi tunniksi”- väittämässä enemmistö vastaajista, 63,6 %, oli täysin samaa mieltä. Jokseenkin samaa mieltä oli 27,3 %, neutraalisti suhtautuvia 9,1 % ja jokseenkin ja täysin eri mieltä oli 0 % vastaajista. Väittämän “Oppilaalle ei tarvitse lainsäädännön mukaan antaa päättötodistusta, jos lukuvuoden loppuun mennessä hän ei ole suorittanut hänelle määrättyjä jälki-istuntoja” kohdalla 27,3 % oli täysin eri mieltä ja 9,1 % jokseenkin eri mieltä. Enemmistö vastaajista, 54,5 %, oli jokseenkin samaa mieltä ja 9,1 % täysin samaa mieltä.

Perusopetuslain velvoitetta koskevassa väittämässä “Perusopetuslaki velvoittaa oppilaan oppimista poistamistilanteessa koskevassa asiassa kuulemaan huoltajaa” 9,1 % vastaajista oli täysin eri mieltä ja 27,3 % jokseenkin eri mieltä. Neutraalisti suhtautuvia oli 36,4 %, kun taas 18,2 % oli jokseenkin samaa mieltä ja 9,1 % täysin samaa mieltä. Väittämässä “Opettaja voi määrätä opetusta häiritsevän oppilaan poistumaan jäljellä olevan oppitunnin ajaksi luokahuoneesta” suurin osa vastaajista oli väittämän kanssa samaa mieltä. Täysin eri mieltä ja jokseenkin eri mieltä ei ollut kukaan. Neutraalisti suhtautuvia oli 18,2 %. Jokseenkin samaa mieltä olevia oli 27,3 %, kun taas enemmistö 54,5 % vastaajista oli täysin samaa mieltä.



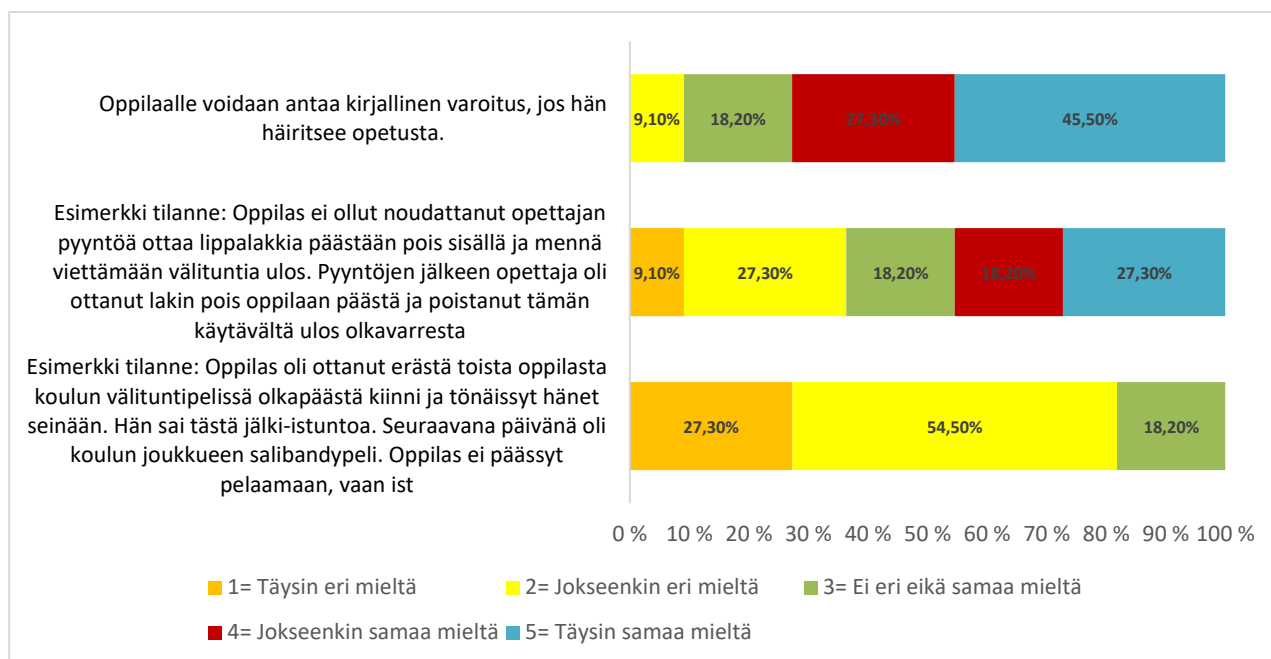
Kuvio 3. Opettajaopiskelijoiden arviot opettajaan kohdistuvasta juridiikasta (%)

Kun vastaajilta kysyttiin, saako oppilaan poistamisessa käyttää voimankäyttövälineitä, suurin osa (63,6 %) oli täysin eri mieltä ja 27,3 % jokseenkin eri mieltä. Ainoastaan 9,1 % vastasi “Ei eri eikä samaa mieltä”, eikä kukaan ollut väitteen kanssa samaa mieltä. Kysymykseen siitä, voiko opettaja käyttää vaadittuja voimakeinoja oppilaan poistamiseksi luokasta, vastaukset jakautuivat melko tasaisesti eri vaihtoehtoihin. Täysin eri mieltä oli 9,1 %. Neutraaleja vastauksia oli 18,2 %. Jokseenkin samaa mieltä oli 27,3 % ja jokseenkin samaa mieltä 18,2 %.

Huoltajalle ilmoittamista koskevassa kohdassa, jossa todettiin, ettei huoltajalle tarvitse ilmoittaa oppilaan poistamisesta luokasta, 54,5 % vastaajista oli täysin eri mieltä ja 9,1 % jokseenkin eri mieltä. Noin neljäsosa (27,3 %) ei ollut eri eikä samaa mieltä, ja 9,1 % oli jokseenkin samaa mieltä. Kotitehtävien laiminlyöntiin liittyvässä väitteessä, jonka mukaan oppilas voidaan määrätä koulupäivän päätyttyä enintään kahdeksi tunniksi tekemään tehtäviään, kukaan ei ollut väittämän kanssa täysin eri mieltä. 18,2 % oli jokseenkin eri mieltä. 18,2 % vastanneista ei ollut väittämän kanssa eri eikä samaa mieltä. Jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa oli 27,3 % ja yli kolmannes (36,4 %) täysin samaa mieltä.

Velvollisuutta ilmoittaa huoltajille oppilaan läksyjen tekemättä jättämisestä piti täysin totena 36,4 % vastaajista, ja 27,3 % oli asiasta jokseenkin samaa mieltä. Eri mieltä oli yhteensä 27,3 % vastaajista, joista 18,2 % täysin ja 9,1 % jokseenkin eri mieltä. Lisäksi 9,1 % ei ollut eri eikä samaa mieltä.

Kuvion viimeiseen väitteeseen, jonka mukaan oppilaan osallistumista opetukseen ei voida rehtorin päätöksellä evätä jäljellä olevan koulupäivän ajaksi, suhtauduttiin pääosin kielteisesti. Täysin eri mieltä oli 72,7 % ja jokseenkin eri mieltä 27,3 % vastaajista, eikä kukaan ilmoittanut olevansa väitteen kanssa samaa mieltä.



Kuvio 4. Opettajaopiskelijoiden arviot opettajaan kohdistuvasta juridiikasta (%)

Tämän kuvion ensimmäisessä kohdassa käsiteltiin väitettä “Oppilaalle voidaan antaa kirjallinen varoitus, jos hän häiritsee opetusta.” Tähän suhtautui täysin myönteisesti 45,5 % vastaajista ja jokseenkin samaa mieltä oli 27,3 %. Lisäksi 18,2 % ei ollut eri eikä samaa mieltä, kun taas 9,1 % oli jokseenkin eri mieltä ja 0 % täysin eri mieltä. Ensimmäisessä esimerkkitalanteessa kuvattiin tilannetta, jossa oppilas ei ollut noudattanut opettajan pyyntöä ottaa lippalakki pois päästään ja poistua välitunnille. Tapauksen jälkeen opettaja oli poistanut lakin oppilaan päästä ja vienyt hänet ulos luokkahuoneesta. Tässä yhteydessä 27,3 % vastaajista oli täysin samaa mieltä esitetyn ratkaisun asianmukaisuudesta ja 18,2 % jokseenkin samaa mieltä. Samoin 18,2 % ei ollut eri eikä samaa mieltä, kun taas 27,3 % oli jokseenkin eri mieltä ja 9,1 % täysin eri mieltä. Toisessa tilanteessa kuvattiin tapaus, jossa oppilas oli tönäissyt toista oppilasta välitunnilla ja saanut teostaan jälki-istuntoa, mutta koulu jatkoi silti rangaistusta turnauksessa ja seuraavana päivänä oppilas ei saanut osallistua koulun salibandyotteluun. Tässä kohdassa yli puolet vastaajista (54,5 %) ilmoitti olevansa jokseenkin eri

mieltä ja 27,3 % täysin eri mieltä annetusta seuraamuksesta. Lisäksi 18,2 % ei ollut eri eikä samaa mieltä väittämän kanssa.

Kuvioiden 2, 3 ja 4 tulokset vahvistavat keskiarvoanalyysin havaintoja. Vastaukset hajautuivat erityisesti niissä väittämissä, jotka koskivat oppilaan oikeuksia ja opettajan kurinpidollisia rajoja. Korkeimmat yksimielisyydet havaittiin väittämissä, jotka kuvasivat selkeästi määriteltyjä lain kohtia, kuten jälki-istunnon enimmäispituus (Ka 4,545) ja kirjallinen varoitus (Ka 4,090). Sen sijaan voimankäyttöön, huoltajalle ilmoittamiseen ja todistuksen epäämiseen liittyvät väittämät jakautuivat selvästi, mikä osoittaa juridisen tiedon epätasaisuutta.

## **7.5 Luokanopettajaopiskelijoiden ojentamis- ja kurinpitotoimia koskevan tietämyksen profilointi**

Tutkimuksessa hyödynnettiin aineistolähtöistä profilointia, jonka tarkoituksena oli jäsentää vastaajien välisiä eroja heidän itsearvioidussa lain- ja kurinpitokeinojen tuntemuksessaan. Profiloinnin tavoitteena ei ollut yleistää viidennen vuoden luokanopettajaopiskelijoiden osaamista laajemmin, vaan tunnistaa tämän tutkimusaineiston sisäisiä rakenteita ja vastaajien toisistaan poikkeavia tulkintatapoja. Profiilit muodostettiin vastaajien antamien Likert-arvojen keskiarvojen, vastausten hajonnan sekä taustamuuttujien, iän, opetuskokemuksen ja vastausten johdonmukaisuuden perusteella. Tämän analyysin kautta aineistosta erottui kolme selkeästi toisistaan poikkeavaa ryhmää, jotka havainnollistavat opiskelijoiden erilaisia tapoja jäsentää opettajan kurinpitovaltaa ja sen oikeudellisia rajoitteita.

Aineiston 11 vastaajaa ( $n = 11$ ) muodostivat kokonaisuuden, jossa juridinen tieto, siihen liittyvä itsevarmuus ja kyky soveltaa säädöksiä koulun arjen tilanteisiin vaihtelivat huomattavasti. Yksilötason tarkastelu osoitti, että osa vastaajista erottui selkeästi joko vahvan lainmukaisen harkintakykynsä perusteella tai vaihtoehdoisesti korostuneen itsevarmoilla, mutta oikeudellisesti virheellisillä tulkinnoillaan.

Ensimmäiseen profiiliin lainmukaisesti vastaaviin ( $n=3$ ) sijoittui useita vastaajia, joiden vastaukset olivat sekä johdonmukaisia että selvästi lainsäädännön mukaisia. Heidän arviointinsa oli johdonmukaista myös soveltavissa esimerkkitalanteissa, mikä osoittaa vakiintunutta kykyä tulkita opettajan kurinpitotoimia koskevia oikeudellisia periaatteita. Nämä vastaajat eivät pyrkineet korostamaan omaa varmuuttaan, vaan sijoittivat useimmat vastauksensa harkitusti asteikon

keskivaiheille (arvot 3–4). Tämä viittaa realistiseen käsitykseen omasta osaamisesta ja sen rajoista. Eräs vastaaja antoi lähes kaikkiin juridisesti keskeisiin väittämiin täsmälleen oikean vastauksen ja suoriutui poikkeuksellisen tarkasti myös esimerkkitalanteista, poiketen linjastaan ainoastaan yhden tilanteen kohdalla. Toisella vastaajalla vahva kontekstisidonnainen päättelytaito korvasi epävarmemman yleisen lain tuntemuksen: vaikka yksittäisiin väittämiin annettiin neutraaleja vastauksia, esimerkkitapaukset arvioitiin juridisesti täsmällisesti. Näissä tapauksissa juridinen osaaminen näyttöytyy maltillisena mutta luotettavana.

Toiseen profiiliin sijoittuneet epävarmat vastaajat (n=7) ilmensivät tiedollista varovaisuutta enemmän kuin virheellisiä tulkintoja. Heidän vastauksensa painoutuivat useissa kohdissa neutraaliin vaihtoehtoon (arvo 3), erityisesti silloin, kun väittäjä edellytti selkeää lainmukaista kannanottoa. Tämä toimintatapa viittaa epärointiin ja epävarmuuteen, ei niinkään väärään tietoon. Yksi vastaaja valitsi lähes kaikkiin juridisesti haastaviin väittämiin neutraalin arvon, mikä osoittaa, ettei vastaaja ollut halukas ottamaan kantaa suuntaan tai toiseen ilman varmuutta oikeasta ratkaisusta. Epävarmuus näkyi myös siinä, että yksittäiset oikeat vastaukset näyttivät syntyneen enemmän varovaisesta arvioinnista kuin selkeästä juridisesta osaamisesta. Tässä profiilissa olennaista on tiedollisen pohjan puutteellisuus, ei virheellisten toimintamallien sisäistäminen.

Kolmas profiili virheellisesti, mutta itsevarmasti vastaaja (n=1) muodostui yhdestä vastaajasta, jonka vastaukset erottuivat aineistosta poikkeuksellisen selkeästi. Tämä vastaaja yhdisti voimakkaan itsevarmuuden (vastausarvot 4–5) systemaattisesti lainvastaisiin tulkintoihin erityisesti niissä kohdissa, joissa oppilaan oikeuksia olisi tullut suojata. Vastaaja oli esimerkiksi täysin samaa mieltä väittämien kanssa, joiden oikea juridinen tulkinta edellyttää selkeää eri mieltä olemista, kuten retkeltä epääminen rangaistuksena, päättötodistuksen pidättäminen sekä voimankäyttövälineiden käyttö oppilaan poistamisessa. Myös esimerkkitalanteissa vastaaja tuki opettajan toimintaa tilanteissa, joissa toiminta oli tosiasiallisesti lainvastaista. Tämä malli viittaa siihen, että vastaaja on sisäistänyt käsityksen opettajan kurinpidollisesta toimivallasta tavalla, joka ylittää lainmukaiset rajat. Profiili on pedagogisesti huomionarvoinen, sillä se osoittaa, että pelkkä itsevarmuus ei korreloi juridisen tiedon oikeellisuuden kanssa ja että väärä varmuus voi olla potentiaalisesti riskialtista työelämässä.

Tutkimuksen kolme profiilia, lainmukaisesti vastaavat, epävarmat vastaajat ja virheellisesti mutta itsevarmasti tulkitseva vastaaja kuvaavat selkeästi erilaisia tapoja hahmottaa opettajan oikeudellista toimintakenttää. Yksilötason analyysi osoittaa, että opiskelijoiden lain tulkintaan vaikuttavat ennen kaikkea heidän kokemuksensa kurinpitoon liittyvistä tilanteista sekä käsityksensä opettajan auktoriteetista. Vaikka osa opiskelijoista osoittaa vahvaa ja johdonmukaista juridista osaamista, aineistossa esiintyy myös epävarmuutta ja toisinaan vahvaa mutta virheellistä itsevarmuutta. Näiden

erojen tunnistaminen korostaa tarvetta vahvistaa opettajankoulutuksessa oikeudellista osaamista sekä käytännönläheisiä valmiuksia tulkita kurinpitoon liittyviä säädöksiä.

Taulukko 5 Vastaajien profiilit

Profiilit	Kuvaus	Vastaajat	Lukumäärä
Lainmukaisesti vastaavat	Pienet virhetulkintamäärät, korkeat arviot (4–5) omasta osaamisesta, yhtenäiset vastaukset	V5, V8, V11	3
Epävarmat vastaajat	Keskialueen Likert-arvot, vähän virheellisiä “vahvoja” vastauksia, useimmiten 2–4	V1, V2, V3, V6, V7, V9, V10	7
Virheellisesti tulkitsevat vastaajat	Selvästi korkea virheellisten vastausten määrä, toistuvia 4–5 vahvoja väitteitä juridisesti väärissä kohdissa	V4	1

## 7.6 Vastausten erot iän ja opetuskokemuksen mukaan

Vastaajien taustamuuttujien tarkastelu osoittaa, että juridisen tietämyksen tasossa oli hienovaraisia mutta havaittavia eroja. Vanhemmat vastaajat (yli 30-vuotiaat) antoivat keskimäärin johdonmukaisempia ja lainmukaisempia vastauksia erityisesti kurinpidollisia keinoja koskevissa väittämissä (esim. oppilaan poistaminen, kirjallinen varoitus). Nuoremmilla vastaajilla esiintyi enemmän neutraaleja tai epäröiviä vastauksia, mikä voi viitata kokemattomuuteen koulun käytännöistä.

Opetuskokemusta havainnoidessa kyseinen muuttuja erottui selkeimmin. Vastaajat, joilla oli enemmän opetuskokemusta (yli kaksi vuotta), antoivat useammin lainmukaisia vastauksia ja osoittivat varmuutta opettajan oikeuksien ja velvollisuuksien rajoista. Kokemattomimmat opiskelijat puolestaan arvioivat

väittämiä varovaisemmin ja usein neutraalisti. Tämä viittaa siihen, että käytännön koulukokemus vahvistaa ymmärrystä koulun juridisista toimintamalleista ja vastuukysymyksistä.

Yksittäisten vastaajien tarkastelu paljastaa, että suurimmat erot eivät synny kokemuksesta, iästä tai koulutustaustasta, vaan tavasta arvioida omaa juridista osaamista sekä kyvystä soveltaa lakia monimutkaisissa tilanteissa. Yleisesti ottaen voidaan todeta, että vastaajien juridinen tietämys oli kokonaisuutena kohtalaisella tasolla, mutta tietyt osa-alueet, kuten oppilaan oikeudet, huoltajien asema ja voimankäytön rajat osoittautuivat epävarmemmiksi.

## 8 Pohdinta

Kurinpito perustuu sääntelyyn, joka määrittelee ne ehdot ja tekijät, joiden perusteella kurinpidollisia toimenpiteitä voidaan käyttää (Aaltonen 2025, 325.) Tutkimuksen avulla on kerätty tietoa opettajaopiskelijoiden juridisesta tietämyksestä. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten pian valmistuvat ja kentälle siirtyvät opettajaopiskelijat tuntevat omat oikeutensa ja velvollisuutensa kurinpidollisissa tilanteissa oppilaiden kanssa toimiessaan. Opetushenkilöstö, kuten opettajat ja rehtorit, toimivat koulussa virkatehtävissään. Koska oppilaat ovat oppivelvollisia kunnallisessa peruskoulussa, velvoittaa tämä opetushenkilöstön noudattamaan erityistä huolellisuutta oppilaiden oikeuksien, kuten turvallisen oppimisympäristön, turvaamisessa. (Aaltonen 2025, 326.)

Tutkimuksessa havainnoitiin, millaisia ajatuksia opettajaopiskelijoilla oli eri kurinpidollisten toimien käytöstä ja kokivatko opiskelijat ne oikeutetuiksi kysymyksissä annetuissa tilanteissa. Tarkastelun kohteeksi nostettiin vastaajien yksilöllinen opettajan juridiikan tuntemus. Lisäksi havainnoitiin erosiko annetut vastaukset iän ja työkokemuksen perusteella.

Kun oppilas laiminlyö velvollisuuksiaan ja vaarantaa muiden oikeuksia, opetushenkilöstöllä on ehdoton velvollisuus puuttua tilanteeseen. Toimet ovat ensisijaisesti kasvatuksellisia, mutta kurinpitojärjestelmä on säännelty siten, että se mahdollistaa tilanteen ratkaisemisen myös kurinpidollisin keinoin. Perusopetuslaki ei kuitenkaan velvoita kurinpidon käyttämiseen. Kurinpidon edellytysten yleisluontainen ja epäjohdonmukainen sääntely heikentää opetushenkilöstön mahdollisuuksia ennakoivasti varmistaa turvallinen oppimisympäristö. Mikäli edellytykset eivät ole riittävät, lisääntyy merkittävästi riski oppimisympäristön turvallisuuden ja työrauhan vakavammalle vaarantumiselle. (Aaltonen 2025, 326–327.)

### 8.1 Johtopäätökset

Voidaan todeta, että viidennen vuoden luokanopettajaopiskelijoiden juridinen tietämys opettajan ojentamis- ja kurinpidollisista keinoista sekä oppilaan oikeuksista oli kokonaisuutena kohtuullisella tasolla, mutta selvästi epätasaista eri aihealueiden välillä. Suurimmalla osalla vastaajista oli hyvä käsitys perusopetuslain keskeisistä kurinpidollisista keinoista, kuten jälki-istunnosta, oppitunnilta poistamisesta ja kirjallisesta varoituksesta. Näissä väittämässä vastausten keskiarvot olivat korkeita, ja hajonnat osoittivat suhteellisen yksimielisiä näkemyksiä. Sen sijaan oppilaan oikeuksia koskevissa väittämässä, kuten opetukseen osallistumisen epäämässä, huoltajille ilmoittamisessa ja koulun retkille osallistumisen rajoittamisessa, havaittiin huomattavaa epävarmuutta ja mielipiteiden jakautumista.

Tulokset viittaavat siihen, että opettajankoulutuksessa saatu juridinen tieto on osin teoreettista ja jää käytännön soveltamisen tasolla hajanaiseksi. Erityisesti tilanteet, jotka liittyvät opettajan toimivallan rajoihin ja oppilaan oikeuksien turvaamiseen samanaikaisesti, näyttävät herättävän epävarmuutta. Tämä on ymmärrettävää, sillä monet perusopetuslain tulkintatilanteet edellyttävät kontekstuaalista harkintaa ja käytännön kokemusta, jota luokanopettajaopiskelijoilla ei vielä välttämättä ole.

Ikä ja opetuskokemus näyttivät olevan merkittävässä yhteydessä juridisen tietämyksen varmuuteen. Vanhemmilla ja pidempään opetustehtävissä toimineilla vastaajilla oli selvästi johdonmukaisempi käsitys lain sallimista kurinpidollisista toimista. Tämä viittaa siihen, että koulumaailmassa saatu kokemus ja altistuminen todellisille tilanteille vahvistavat lain tuntemusta ja sen soveltamiskykyä. Nuoremmat ja kokemattomammat vastaajat puolestaan epäroivät useammin ja valitsivat neutraaleja vaihtoehtoja, mikä osoittaa, että he eivät ole vielä varmoja lainsäädännön käytännön sovelluksista koulun arjessa. Lisäksi naisvastaajat ilmensivät useammin varovaisuutta voimankäyttöä ja kurinpidollisia rajoja koskevilla kysymyksissä, kun taas miesvastaajat olivat useammin selkeästi samaa tai eri mieltä väittämien kanssa. Tämä saattaa viitata erilaiseen suhtautumiseen opettajan auktoriteettiin ja juridiseen vastuuseen, mutta eroja ei voida pitää systemaattisina tai merkittävänä.

Aineistosta piirtyvä kokonaiskuva kertoo, että tulevien opettajien juridinen osaaminen rakentuu vahvasti yksittäisten, selvästi määriteltyjen säädösten varaan, mutta kokonaisvaltainen ymmärrys koulun juridisesta toimintaympäristöstä ja opettajan velvollisuuksien laajuudesta on vielä osittain puutteellista. Tämä näkyy erityisesti niissä kysymyksissä, joissa opettajan ja oppilaan oikeudet asettuvat jännitteeseen suhteeseen. Esimerkiksi tilanteissa, joissa opettajan on turvattava muiden oppilaiden turvallisuus, mutta samalla toimittava lain sallimissa rajoissa yksittäisen oppilaan kohdalla.

Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, että vastaajien juridinen tietämys oli kohtalaisen hyvällä tasolla, mutta se ei vielä riittävästi turvaa varmaa ja yhdenmukaista lainmukaista toimintaa koulujen arjessa. Opettajankoulutuksen jatkokehittämisessä olisi perusteltua lisätä perusopetuslain soveltamista käsitteleviä osioita, jotka yhdistävät teoriaa ja käytännön opetustilanteita, jotta opettajiksi valmistuvat henkilöt olisivat valmiimpia toimimaan juridisesti kestäväällä ja pedagogisesti vastuullisella tavalla.

## 8.2 Jatkotutkimusehdotukset

Aloittaessani tutkimustyön halusin rajata tutkimukseni aiheen itselleni mahdollisimman mielenkiintoiseksi ja tutkittavan joukon mahdollisimman suppeaksi. Tutkimustyönaikana lähdin pohtimaan, rajasinko tutkimusjoukon, jopa liian pieneksi, sillä vastauksia tutkimukseen tuli hyvin

niukasti. Kirjoittaessani tutkielmaa tuli mieleeni useaan otteeseen, kuinka hyviä jatkotutkimuksia aiheelle voisi saada.

Ennen kaikkea tutkimuksen kokoa olisi voinut laajentaa, etsimällä lisää tutkittavia tutkimusjoukkoon. Tämän lisäksi, olisi mielenkiintoista lukea lisää jatkotutkimuksia aiheesta. Tulevaisuudessa olisi tärkeää tarkastella tarkemmin sitä, miten opettajankoulutuksen sisältämät juridiset opetuskokonaisuudet vaikuttavat opiskelijoiden lainopilliseen tietämykseen ja sen soveltamiseen käytännön opetustyössä. Eri yliopistojen opettajankoulutusohjelmien välillä saattaa esiintyä eroja siinä, kuinka paljon ja millä tavoin juridisia teemoja, kuten oppilaan oikeusturva, kurinpitomenettelyjä ja opettajan vastuuta, käsitellään. Jatkossa olisi perusteltua vertailla eri yliopistojen opetussuunnitelmia ja selvittää, millaisia yhteyksiä juridisen koulutuksen painotuksilla on opiskelijoiden tietotasoon ja varmuuteen toimia lainmukaisesti erilaisissa koulutilanteissa. Tällainen tutkimus tarjoaisi arvokasta tietoa opettajankoulutuksen kehittämiseksi ja juridisen osaamisen vahvistamiseksi jo koulutusvaiheessa.

Olisi myös mielenkiintoista toteuttaa pitkäaikainen tutkimus, jossa seurattaisiin samoja opettajaopiskelijoita opintojen eri vaiheissa ja myöhemmin myös heidän siirtymistään työelämään. Tällainen tutkimus mahdollistaisi juridisen ymmärryksen ja soveltamiskyvyn kehittymisen tarkastelun pitkällä aikavälillä. Pitkäaikaisasetelma tarjoaisi myös tietoa siitä, mitkä koulutusvaiheet tai opetuskäytännöt tukevat parhaiten opettajan kykyä yhdistää juridinen tieto, pedagoginen harkinta ja eettinen vastuullisuus. Tuloksia voitaisiin hyödyntää opettajankoulutuksen sisältöjen ja harjoittelujaksojen kehittämisessä entistä paremmin opettajan juridista asiantuntijuutta tukeviksi.

Jatkotutkimusaiheena olisi kiinnostavaa vertailla opettajaharjoittelijoiden ja jo työelämässä toimivien opettajien välisiä eroja. Tällainen vertailu auttaisi ymmärtämään, missä määrin juridinen osaaminen vahvistuu käytännön opetuskokemuksen myötä ja millaisia tietotarpeita opettajilla edelleen esiintyy työuran eri vaiheissa. Tutkimuksessa voitaisiin tarkastella myös sitä, miten juridista tietämystä ylläpidetään ja päivitetään esimerkiksi täydennyskoulutusten kautta. Näin saataisiin tietoa siitä, missä määrin koulutuksen ja työelämän välinen jatkuvuus tukee opettajien lakisääteistä ja eettisesti kestävää toimintaa.

## Lähteet

- Airaksinen, T. (1998) Opettajan arvot ja muuttuva ammatti. Teoksessa Opetusalan ammattijärjestö OAJ (toim.) Puheenvuoroja opettajan etiikasta. Sävypaino.
- Förbom, M. (2003) Mentori- Aloittelevan opettajan käsikirja. Kustannusyhtiö Tammi.
- Hakalehto-Wainio, S. (2010) Kadonneen työrauhan metsästys – kurinpitokeinot peruskoulussa. Teoksessa Olli Mäenpää (toim.). Avoin, tehokas ja riippumaton. Edita Publishing.
- Hakalehto-Wainio, S. (2012) Oppilaan oikeudet opetustoimessa. Lakimiesliiton kustannus.
- Hallituksen esitys HE 205/2002 vp. *Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi perusopetuslain, lukiolain, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain sekä ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 11 ja 16 §:n muuttamisesta*. Haettu 17.10.2025. Saatavilla osoitteesta: <https://www.finlex.fi/fi/hallituksen-esitykset/2002/205>
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2009) Tutki ja kirjoita. Kirjayhtymä Oy.
- Husu, J. & Toom, A (2017) Opettajan työn, osaamisen ja opettajankoulutuksen tutkimus opettajankoulutuksen tulevaisuustekijänä. Teoksessa Esko Paakkola & Tapio Varmola (toim.) Opettajankoulutus- lähihistoriaa ja tulevaisuutta. PS-kustannus.
- Kohonen, V. (2009) Autonomia, autenttisuus ja toimijuus kielikasvatuksessa. Teoksessa Jaatinen, R., Kohonen, V. & Moilanen, P. (toim.) Kielikasvatus, opettajuus ja kulttuurien välinen toimijuus. OKKA- säätiö ja kirjoittajat.
- Jeronen, E. (2003) Luokanopettajaopiskelijoiden ammatillisten käsitysten kehittyminen päättöharjoittelujakson biologia ja maantieteen opetuksessa. Oulun yliopisto 2003.
- Jokinen, E. & Luoma-Keturi, N (2006) Elinikäisestä oppimisesta välineitä itsensä toteuttamiseen työelämässä. Teoksessa Mäkinen, J., Olkinuora, E., Rinne, R. & Suikkanen, A. (toim.) PS-kustannus.
- Kajamaa, A., Hökkä, P. & Vähäsantanen, K. (2025) *Jatkuva oppiminen – todellisuutta, toiveita ja vaateita*. Pääartikkeli teoksessa Aikuiskasvatus- rajoja ylittävä tiedelehti 3/2025. Artikkelin [https://journal.fi/aikuiskasvatus/article/view/173270/3\\_2025\\_paakirjoitus](https://journal.fi/aikuiskasvatus/article/view/173270/3_2025_paakirjoitus)

Kari, J. & Heikkinen, H.L.T. (2001) Opettajaksi kasvaminen. Teoksessa Jouko Kari, Pentti Moilanen & Pekka Räihä (toim.) Opettajan taipaleelle. Jyväskylän yliopistopaino.

Kuula, A. (2006) Tutkimusetiikka- aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Vastapaino Tampere 2006.

Karjalainen, P., Pihlaja, P., Koskenalho, N., Palosaari, O. & Kouvonen, P (2022) Tukea arkeen! - Keinoja lasten ja nuorten emotionaalisten, sosiaalisten ja käyttäytymisen taitojen tukemiseksi. Viitattu 19.9.2025. Oppaat ja käsikirjat. Opetushallitus. Saatavilla osoitteesta: [https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Tukea\\_arkeen\\_2.pdf](https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Tukea_arkeen_2.pdf)

Lahtinen, N (2011) Oppilaan oikeudet ja vanhempien vastuu. PS-kustannus. Opetus 2000.

Laine, T. (2004) Huomisen opettajat. Akateeminen väitöskirja, Tampereen yliopisto, opettajankoulutuslaitos. Tampereen yliopistopaino Oy - Juvenes Perint.

Leino, A-L. & Leino, J. (1997) Opettaminen ammattina. Kirjayhtymä Oy.

Laki kunnan ja hyvinvointialueen viranhaltijasta (2003)

<https://www.finlex.fi/eli?uri=http://data.finlex.fi/eli/sd/2003/304/ajantasa/2023-03-23/fin>  
Viitattu 9.5.2025

Lindqvist, M. (1998) Opettajuus, arvot ja etiikka. Teoksessa Opetusalan ammattijärjestö OAJ (toim.) Puheenvuoroja opettajan etiikasta. Sävypaino.

Luukkainen, O (2004) Kehittyvä opettajan professio. Ammattikasvatuksen aikakauskirja, 6(4), 20–30. <file:///C:/Users/nella/Downloads/115109-Artikkelin%20teksti-224785-1-10-20220224.pdf>. Viitattu 14.10.2025

Niemi, H (1998) Opettaja modernin murroksessa. PS-kustannus

Niu, S. J., Niemi, H., Harju, V. & Pehkonen, L. (2021). Finnish student teachers' perceptions of their development of 21st-century competencies. *Journal of Education for Teaching*, 47(5), 638–653. <https://doi.org/10.1080/02607476.2021.1951602>. Viitattu 6.11.2025

Opetusalan ammattijärjestö OAJ (2024) *Opettajan arvot ja eettiset periaatteet*. Saatavissa: <https://www.oaj.fi/tyoelamaopas/opetustyon-eettiset-periaatteet2/opettajan-arvot-ja-eettiset-periaatteet/>. Viitattu 18.10.2025.

Opetusalan ammattijärjestö OAJ (2024) *Opettajan oikeudet ja velvollisuudet kurinpitotilanteissa*. Saatavissa: <https://www.oaj.fi/tyoelamaopas/opettajan-vastuut-ja-velvollisuudet/opettajan-oikeudet-ja-velvollisuudet-kurinpitotilanteissa/>. Viitattu: 12. lokakuuta 2025.

Opetusalan ammattijärjestö OAJ (2024) *Väkivalta ja sen uhka työpaikalla*. Saatavissa: <https://www.oaj.fi/tyoelamaopas/tyohyvinvointi/turvallinen-tyoymparisto/vakivalta/> Viitattu: 12. lokakuuta 2025.

Opetushallitus 2014. *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Määräykset ja ohjeet 2014:96*. Helsinki: Opetushallitus.

Opetushallitus (2022) *Kurinpitokeinot ja turvaamistoimenpiteet perusopetuksessa*. [https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kurinpitokeinot-ja-turvaamistoimenpiteet-perusopetuksessa?utm\\_source=chatgpt.com](https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kurinpitokeinot-ja-turvaamistoimenpiteet-perusopetuksessa?utm_source=chatgpt.com). Viitattu 12.10.2025

Opetushallitus. *Tilastopalvelu Vipunen*. Saatavilla: <https://www.oph.fi/fi/tilastot/tilastopalvelu-vipunen>. Haettu 22.10.2025.

Poutala, M (2010) *Opettajan valta ja vastuu*. PS-kustannus.

Raahen kaupunki. (n.d.). *Liite 10: Oppilaan tarkastus ja kiellettyjen tavaroiden tai aineiden poisotto*. Kasvatus ja koulutus. Haettu osoitteesta [https://www.raahe.fi/sites/raahe.fi/files/liitetiedostot/Kasvatus%20ja%20koulutus/Liite\\_10.pdf](https://www.raahe.fi/sites/raahe.fi/files/liitetiedostot/Kasvatus%20ja%20koulutus/Liite_10.pdf)

Rautiainen, A. (2005) *Koulu yhteisöllisenä toimijana*. Helsingin ammattikorkeakoulun Stadian julkaisuja. Sarja B: oppimateriaalit 4. Yliopistopaino, Helsinki 2005.

Rimpelä, M., Fröjd, S. & Peltonen, H (2010) *Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen perusopetuksessa 2009*. Peruseräraportti. Opetushallitus, terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Vammalan Kirjapaino Oy.

Rytkönen, A. (2025). *Luokanopettajaopiskelijoiden käsityksiä luokanhallinnan haasteista ja opettajankoulutuksen merkityksestä luokanhallinnan taitojen kehittämisessä* (Pro gradu-tutkielma). Oulun yliopisto. <https://oulurepo.oulu.fi/bitstream/handle/10024/56689/nbnfioulu-202506064196.pdf;jsessionid=34816083A86A188D66191F8CC29B25BA?sequence=1>. Haettu 6.11.2025

Saarnivaara, M. (2002) Kohtaamisia ja ylityksiä rajoilla- Lähtökohtien teoreettinen paikantaminen. Teoksessa Leena Lestinen & Marjatta Saarnivaara (toim.) Kohtaamisia ja ylityksiä- Pedagogisia haasteita yliopisto-opetukselle. Koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopisto. Jyväskylän yliopistopaino ER-paino Oy.

Sirén, H. K. J. (2023). *Peruskoulun kurinpidon oikeudelliset ulottuvuudet* (Pro gradu). Vaasan yliopisto. <https://osuva.uwasa.fi/server/api/core/bitstreams/f4d052a3-591c-43b7-a2ba-278ac1dcd2f5/content>. Haettu 6.11.2025

Suomen perusopetuslaki (1999)

<https://www.finlex.fi/eli?uri=http://data.finlex.fi/eli/sd/1998/628/ajantasa/2025-06-27/fin>  
Haettu 9.5.2025

Suomen perustuslaki (2000)

<https://www.finlex.fi/eli?uri=http://data.finlex.fi/eli/sd/1999/731/ajantasa/2018-10-05/fin>.  
Viitattu 14.10.2025

Stenberg, K (2011) Riittävän hyvä opettaja. PS-kustannus. Juva 2011.

Suopohja, H., & Liusvaara, L (2009) Oikeudellinen vastuu opetustoimessa. Hakapaino, Helsinki.

Tietoarkisto. *Otos ja otantamenetelmät*. Saatavilla:

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metelmaopetus/kvanti/otos/otantamenetelmat/>. Haettu 22.10.2025.

Tirri, K. (1998) Koulu moraalisen yhteisönä. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos. Hakapaino 1998.

Toivanen, H. (2024). *Alkuopetuksessa työskentelevien luokanopettajien käsityksiä työrauhasta* (Pro gradu -tutkielma). Turun yliopisto.

[https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/176668/Toivanen\\_Hanna\\_opinnayte.pdf?sequence=1](https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/176668/Toivanen_Hanna_opinnayte.pdf?sequence=1). Haettu 6.11.2025

Turun yliopisto. *Tutkimuslupa*. Viitattu: 20.11.2025. Saatavilla:

<https://www.utu.fi/fi/tutkimus/eettisyys/tutkimuslupa>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2023). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa – HTK-ohje 2023*. Tutkimuseettisen

neuvottelukunnan julkaisu 2/2023. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta.

[https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje\\_2023.pdf](https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf)

Tähtinen, J., Laakkonen, E. & Broberg, M. (2020) Tilastollisen aineiston käsittelyn ja tulkinnan perusteita. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisusarja C, oppimateriaalit 22. Painosalama Oy.

Valtonen, V. (2025) Kurinpidon sääntely perusopetuksessa: Oikeustieteellinen tutkimus perusopetuslain mukaisesta kurinpidosta koulun toimintaympäristössä oppilaan perusoikeuksien rajoittamisen näkökulmasta. Publications of the University of Eastern Finland, Dissertations in Social Sciences and Business Studies, No. 351. Joensuu: University of Eastern Finland.

Willman, A (2000) Opettajan jaksaminen puntarissa: opettajuuden rajoja etsimässä. Teoksessa Kimmo Harra (toim.) Opettajan professiosta. Artikkelisarja. Saarijärven offset Oy, Saarijärvi 2000. OKKA-säätiö.

YK (1948). Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus. Artikla 26. Viitattu 17.10.2025


Saatavilla:

[https://www.ykliitto.fi/sites/www.ykliitto.fi/files/ihmisoikeuksien\\_yleismaailmallinen\\_julistus\\_1.pdf](https://www.ykliitto.fi/sites/www.ykliitto.fi/files/ihmisoikeuksien_yleismaailmallinen_julistus_1.pdf)

## Liitteet

### Liite 1. Kyselylomake

#### Viidennen vuoden luokanopettajaopiskelijoiden käsitykset opettajan ojentamis- ja kurinpidollisista keinoista ja oikeuksista

 Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (\*)

Hei!

Olen maisterivaiheen luokanopettajaopiskelija Turun yliopistosta ja teen pro gradu- tutkielmaani Viidennen vuoden luokanopettajaopiskelijoiden käsityksistä opettajan ojentamis- ja kurinpidollisista keinoista ja oikeuksista.

Tämä kyselylomake koostuu kolmesta osiosta (vastaajan esitiedot, opiskelijan käsitys opettajan oikeuksista sekä opiskelijan ymmärrys opettajan kurinpidollisista valtuuksista). Osiot koostuvat alun avoimista kysymyksistä sekä Likertin asteikosta. Kyselyn lopussa on avoin tekstiruutu, johon voit halutessasi tarkentaa, mitä vain vastauksiasi tai esittää muuten mielipiteitäsi. Vastaamiseen kuluu aikaa alle 10min. Pakolliset kysymykset ovat merkattu tähdellä (\*).

Kyselyyn vastaaminen on täysin vapaaehtoista ja sen voi keskeyttää missä vaiheessa tahansa. Vastaukset käsitellään anonyymisti, eikä yksittäisiä vastaajia voida tunnistaa kyselyn perusteella. Vastaukset säilytetään luottamuksellisesti Turun yliopiston tietoturvalisessä Seafire- pilvipalvelussa. Tietoja säilytetään viiden vuoden ajan, jonka jälkeen ne hävitetään asianmukaisesti.

Kiitos, jo etukäteen, jos suostut osallistumaan tutkimukseen! Vastaan mielelläni mahdollisiin lisäkysymyksiin tutkielmaan liittyen.

Pro gradu- tutkielmani ohjaaja on yliopistonlehtori Timo Ruusuvirta (timruu@utu.fi)

Yhteistyö terveisin,  
Nella Leiskola nmleis@utu.fi

Opettajankoulutuslaitos, Turun yliopisto


#### 1. Annan luvan käyttää vastauksiani tähän kyselyyn yllä kuvaillussa pro gradu- tutkielmassa. \*

Kyllä

En

Seuraava

## Viidennen vuoden luokanopettajaopiskelijoiden käsitykset opettajan ojentamis- ja kurinpidollisista keinoista ja oikeuksista

 Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (\*)

### 2. Sukupuoli: \*

- Nainen
- Mies
- Muu
- En halua kertoa

### 3. Minkä ikäinen olet? Vastaa numeroin. \*

### 4. Missä yliopistossa olet suorittanut/suorittamassa luokanopettajan tutkinnon? \*

### 5. Kuinka monta vuotta sinulla on kokemusta opettamisesta peruskoulussa? Vastaa numeroin. \*

**6. Oletko suorittanut opintoja muissa opettajankoulutuksen suuntautumisvaihtoehdoissa (esim. erityisopettaja, aineenopettaja)? \***

- Kyllä  
 En

**7. Jos vastasit kysymykseen 5 "Kyllä".  
Mitä opintoja olet suorittanut?**

**8. Onko sinulla aiempaa YLEMPÄÄ korkeakoulututkintoa kasvatustieteelliseltä- tai muulta alalta? \***

- Kyllä  
 Ei

**9. Jos vastasit kysymykseen 7 "Kyllä".  
Mikä ylempi korkeakoulututkinto sinulla on?**

Edellinen

Seuraava

## Viidennen vuoden luokanopettajaopiskelijoiden käsitykset opettajan ojentamis- ja kurinpidollisista keinoista ja oikeuksista

Pakolliset kysymykset merkitty tähdeillä (\*)

1. Täysin eri mieltä
2. Jotseenkin eri mieltä
3. Ei samaa eikä eri mieltä
4. Jotseenkin samaa mieltä
5. Täysin samaa mieltä

### 10. Tunnen hyvin opettajan oikeudet peruskoulussa \*

	1	2	3	4	5	
Täysin eri mieltä	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	Täysin samaa mieltä

### 11. Tiedän, mitä kurinpitokeinoja opettajalla on käytettävissään \*

	1	2	3	4	5	
Täysin eri mieltä	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	Täysin samaa mieltä

### 12. Koen, että koulutukseni on antanut riittävät valmiudet ymmärtää opettajan oikeuksia \*

	1	2	3	4	5	
Täysin eri mieltä	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	Täysin samaa mieltä

### 13. Tiedän, miten toimia tilanteessa, jossa oppilas uhkaa opettajaa tai toista oppilasta \*

	1	2	3	4	5	
Täysin eri mieltä	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	Täysin samaa mieltä


### 14. Tunnen opettajan vastuut ja velvollisuudet suhteessa huoltajiin. \*

	1	2	3	4	5	
Täysin eri mieltä	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input checked="" type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	Täysin samaa mieltä

Edellinen

Seuraava

## Viidennen vuoden luokanopettajaopiskelijoiden käsitykset opettajan ojentamis- ja kurinpidollisista keinoista ja oikeuksista

 Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (\*)

1. Täysin eri mieltä
2. Jokseenkin eri mieltä
3. Ei samaa eikä eri mieltä
4. Jokseenkin samaa mieltä
5. Täysin samaa mieltä

### 15. Oppilaalta voi evätä rangaistuksena pääsyn koulun retkelle? \*

	1	2	3	4	5	
Täysin eri mieltä	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	Täysin samaa mieltä

### 16. Koulu voi evätä oppilaalta oikeuden seuraavan koulupäivän opetukseen? \*

	1	2	3	4	5	
Täysin eri mieltä	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	Täysin samaa mieltä

### 17. Perusopetuslain mukaan oppilas, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo koulun järjestystä taikka menettelee vilpillisesti, voidaan määrätä jälki-istuntoon enintään kahdeksi tunniksi. \*

	1	2	3	4	5	
Täysin eri mieltä	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	Täysin samaa mieltä

### 18. Oppilaalle ei tarvitse lainsäädännön mukaan antaa päättötodistusta, jos lukuvuoden loppuun mennessä hän ei ole suorittanut hänelle rästissä olevia jälki-istuntoja. \*

	1	2	3	4	5	
Täysin eri mieltä	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	Täysin samaa mieltä

### 19. Perusopetuslaki velvoittaa oppilaan oppitunnilta poistamista koskevassa asiassa kuulemaan huoltajia. \*

	1	2	3	4	5	
Täysin eri mieltä	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	Täysin samaa mieltä

### 20. Opettaja voi määrätä opetusta häiritsevän oppilaan poistumaan jäljellä olevan oppitunnin ajaksi luokahuoneesta. \*

	1	2	3	4	5	
Täysin eri mieltä	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	Täysin samaa mieltä

Edellinen

Seuraava

## Viidennen vuoden luokanopettajaopiskelijoiden käsitykset opettajan ojentamis- ja kurinpidollisista keinoista ja oikeuksista

③ Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (\*)

1. Täysin eri mieltä
2. Jotseenkin eri mieltä
3. Ei samaa eikä eri mieltä
4. Jotseenkin samaa mieltä
5. Täysin samaa mieltä

### 21. Oppilaan poistamisessa saa käyttää voimankäyttövälineitä. \*

1 2 3 4 5  
Täysin eri mieltä      Täysin samaa mieltä

### 22. Opettaja voi käyttää vaadittuja voimakeinoja oppilaan poistamiseksi luokasta. \*

1 2 3 4 5  
Täysin eri mieltä      Täysin samaa mieltä

### 23. Huoltajalle ei tarvitse ilmoittaa, jos oppilas poistetaan luokasta. \*

1 2 3 4 5  
Täysin eri mieltä      Täysin samaa mieltä

Edellinen

Seuraava





	V1	V2	V3	V4	V5	V6	V7	V8	V9	V10	V11
12.Oppilaalta voi evätä rangaistuksena pääsyn koulun retkelle?	2	4	2	1	2	5	4	3	4	4	5
13.Koulu voi evätä oppilaalta oikeuden seuraavan koulupäivän opetukseen?	4	4	4	1	2	3	4	5	4	2	5
14.Perusopetuslain mukaan oppilas, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo koulun järjestystä taikka menettelee vilpillisesti, voidaan määrätä jälki-istuntoon enintään kahdeksi tunniksi	4	5	4	5	5	5	5	5	4	4	5
15.Oppilaalle ei tarvitse lainsäädännön mukaan antaa päättötodistusta, jos lukuvuoden loppuun mennessä hän ei ole suorittanut hänelle rästissä olevia jälki-istuntoja	4	2	4	2	4	4	4	3	4	2	5
16.Perusopetuslaki velvoittaa oppilaan oppitunnilta poistamista koskevassa asiassa kuulemaan huoltajia	3	3	3	2	5	3	4	2	2	4	1
17.Opettaja voi määrätä opetusta häiritsevän oppilaan poistumaan jäljellä olevan oppitunnin ajaksi luokkahuoneesta	5	5	4	3	5	3	4	5	5	4	5
18.Oppilaan poistamisessa saa käyttää voimankäyttövälineitä	1	2	1	1	1	1	2	1	3	2	1
19.Opettaja voi käyttää vaadittuja voimakeinoja oppilaan poistamiseksi luokasta	4	3	2	5	5	4	2	2	4	3	1

	V1	V2	V3	V4	V5	V6	V7	V8	V9	V10	V11
20. Huoltajalle ei tarvitse ilmoittaa, jos oppilas poistetaan luokasta	2	3	1	1	1	1	1	3	4	3	1
21. Kotitehtävänsä laiminlyönyt oppilas voidaan määrätä koulupäivän päätyttyä enintään KAHDEKSI tunniksi kerrallaan valvonnan alaisena suorittamaan tehtäviään	2	3	2	5	4	4	5	5	4	3	5
22. Opettajan on velvollisuus ilmoittaa huoltajille kotiin läksyjen tekemättä jättäminen	5	5	1	5	5	4	4	4	3	2	1
23. Oppilaan osallistuminen opetukseen EI voida rehtorin päätöksellä evätä jäljellä olevan koulupäivän ajaksi.	2	1	1	1	1	1	2	1	1	2	1
24. Oppilaalle voidaan antaa kirjallinen varoitus, jos hän häiritsee opetusta	4	3	3	5	5	5	4	5	2	4	5
25. Esimerkki tilanne: Oppilas oli ottanut erästä toista oppilasta koulun välituntipelissä olkapäästä kiinni ja tönäissyt hänet seinään. Hän sai tästä jälki-istuntoa. Seuraavana päivänä oli koulun joukkueen salibandypeli. Oppilas ei päässyt pelaamaan, vaan istui vaihtopenkillä koko turnauksen ajan. Oliko koulun menettely perusopetuslain mukainen rangaistuskeino?	2	2	2	1	3	2	2	1	2	3	1
26. Esimerkki tilanne: Oppilas ei ollut noudattanut opettajan pyyntöä	5	5	2	4	4	3	2	3	2	1	5

	V1	V2	V3	V4	V5	V6	V7	V8	V9	V10	V11
<p>ottaa lippalakkia päästään pois sisällä ja mennä viettämään välituntia ulos. Pyyntöjen jälkeen opettaja oli ottanut lakin pois oppilaan päästä ja poistanut tämän käytävältä ulos olkavarresta kiinni pitäen. Myöhemmin samana koulupäivänä opettaja oli pyytänyt samaista oppilasta poistumaan tunnilta, sillä oppilas oli omalla toiminnallaan häirinnyt tuntia. Oppilas ei noudattanut pyyntöä, jonka jälkeen opettaja joutui jälleen poistamaan oppilaan tunnilta ja taluttamaan hänet käsivarresta kiinni pitäen rehtorin kansliaan. Saako opettaja toimia lain puitteissa näin?</p>											

Likert-asteikko: 1=Täysin eri mieltä, 5= Täysin samaa mieltä